

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnék.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

A csökkenő százalék.

Azok után, a miket *Dr. Baltazár Dezső* e kérdésre vonatkozólag lapunk mult heti számában „Néhány szó az egyházi adózási javaslat-hoz” című cikkében elmondott, — nekem már alig lehet érdemleges szavam. Az ő érvei az enyéim is s bármilyen igaz, őszinte és mély tisztelettel hajlok is meg (a parányokhoz ez illik!) *gróf Tisza István* ur kimagasló egyénisége előtt, — élve a szabad meggyőződés szabad nyilvánításának éppen ő tőle tanult (!) jogával, sietek kijelenteni, hogy azok közé tartozom, kik a konvent által elfogadott amaz adókulcsot „mely a vagyoni adót az állami adó emelkedéséhez képest csökkenő százalékban állapítja meg” sem szerencsésnek nem tartják, sem törvénytényé emelésén nem lelkesednek.

Jogász nem vagyok; pénzügyi műveletekkel életemben keveset foglalkoztam; az egyenes, fogyasztási, közvetlen vagy közvetett adók jogi alapjának szakszerű ismeretével sem dicsekedhetem, — hanem azzal igen, hogy ismerem a népet, ennek teherviselési képességét s minde- nekfelett azt a Krisztusi elvet, mely egymás terhe hordozására kötelez bennünket. Azért adassék nekem bocsánat, ha sem a jogi, sem a pénzügyi doktrinák ezer águ utvesztőjébe mélyeb- ben be nem hatolok, hanem megállok annál az utmutatónál, melyre a „szeretet” szava van felírva.

Evidens s tagadhatatlan, hogy amaz általam említett Krisztusi elv megvalósításához egy lépés- sel közelebb visz bennünket ez a konventi ter- vezet; de mint *Tiborc*z mondá: „ismerni kell az élhetetlenek sorsát, minekelőtte megtudhas- suk szálni is.” És ha ismerjük, akkor be fogjuk látni, hogy olyan időkben és viszonyok között, minők a maiak, bizony tovább kell mennünk.

Dr. Baltazár kimutatta, hogy az a meg- különböztetés, melyet *Tisza gróf* az állami és

egyházi közterhek között a „do ut des” elve alapján felállított, végeredményében hova vezetne. Igazat irt; én is úgy gondolkozom s a nélkül, hogy e kérdésnél tovább akarnék kommorálni, hangsúlyozom, hogy sem az állam, sem a val- lás nem lehet soha az egoistikus anyagi érde- kek szolgálója. Ellenkezőleg: mindakettőnél olyan cél áll elénk s olyan szellemi és erköcsi prin- cipium uralkodik felettünk, melyért, ha kell, nemcsak vagyonunkat, hanem életünket is áldo- zatul dobjuk. Ha ez így nem volna, hazánk s a világ történetében nem ismernénk golgotákat s a debreceni kollégium előtt álló egyik szoborra rég oda vésethettük volna már a gálya helyett ama bizonyos husos fazekakat. De mert így van, igaz sajnálatunkra bizony nem érthetünk egyet azokkal, kik midőn az áldozatkészségben meg- nyilatkozó hit istápolásáról, vagy a haza iránt való kötelességek teljesítéséről van szó, — jogi és pénzügyi doktrinák bázisára helyezkednek. Az a szegény zsellér, kinek házáat ellenség fel nem dálná; portáját és földjét sem a tatár, sem a muszka el nem foglalná, — mert hiszen sem háza, sem földje nincs! bizonyára nem így ítél, mikor fizeti a véradót s 4—6 fiát egymásután katonának adja. Nem gondol ilyen elméletre az a minden tiszteletünkre érdemes hitsorsosunk sem, ki meglehet, — azokban a vármegyékben, melyeket egy idő óta nyíltan „haldokló vármegyéknek” neveznek (Máramaros, Szatmár) ma még éhhalál- lal küzd, de ha nem sokára keresethez jut, ke- resményének nagyrészét ismét egyháza oltárára hozza.

Mit mondok tehát? Azt, hogy az egyházi adózás kérdése nem finánc-tudománnyal, ha- nem *szeretettel* oldható meg csupán s ez a szeretet nem arra néz, hogy a jog szabályai szerint mi illet bennünket, hanem mint Pál apostol mondja, emlékeztet, hogy „*tartozunk mi, kik erősek vagyunk, ezzel, hogy az erőt-*

leneknek erőtlenségeket hordozzuk és ne kedveskedjünk magunknak.“ (Róm. 15, 1.)

A keresztyén egyházban az anyagi rendezés kérdése mindig ezen az elven nyugodott, — akkor is, mikor az egyház jövedelmének egyedüli forrása a hívek önkénytes adományozása (oblaciones) volt; akkor is, mikor ezek az oblatiók az idők haladtával (11-ik század) ajándékozási jellegüket elvesztik s forma s kényszer szerint való egyházi adókká lesznek.

Igaz, elismerem, hogy a középkor feudális és hűbéres rendszere ezt a Krisztusi elvet eredeti jellegéből meglehetősen kivetkőztette, — a mennyiben akkor mindennemű teher a jobbágyok rendén nyugodván, a nemesség nemcsak az állami, hanem jó részben az egyházi adék alól is kivonta magát („Domini terrestres nihil pendunt praeter liberam stolam!“ A S. Arch. Moson. 1696. Rajka.) de az is bizonyos, hogy az egyház ebbe soha bele nem nyugodott, hanem mindig erősen küzdött ellene.

A 17-ik századtól kezdve aztán a kérdésben érdekes fordulat áll be s felmerül az a másik kérdés, a mit *gróf Tisza István* is boncolgat, hogy vajjon melyik az igazságosabb, — a személyi alanyon nyugvó egyenlő, vagy a vagyoni helyzet szerint különböző teherviselés elve? A kérdés sokáig eldöntetlen marad, de végre is legalább a jobbágyokra nézve megoldást nyer; még pedig az utóbb említett elv alkalmazásában. A jobbágyok fizetnek, de mint okiratokkal bőven tudjuk igazolni, *vagyonuk és jövedelmük aránya szerint*. Többet fizetnek a telkes jobbágyok („jobbágonos coloni, sessionatí“), mint a házas zsellérek („inquilini domos habentes“) s ezek ismét többet, mint a házatlanok („inquilini domos non habentes“).

Már most, ha figyelemmel kísérjük a további fejleményeket, azt látjuk, hogy a mint alkonyodik az a kor, melyről egyik hírneves írónk találólag mondja, hogy akkor a nemesi rend a jobbágyi elem munkaereje után élt, — ugyanazon arányban nyomul előtérbe az az igazságos elv, hogy a teherviselés mértéke mindenütt a teherviselés képességéhez alkalmazkodjék. Ugy, hogy főleg a reformatio után még a kétségtelenül személyi állapoton nyugvó párbérszolgáltatások igazságos és célszerű volta is nem egyszer kérdéssé válik s azokat tömördek helyen a községek által teljesített évi fizetés váltja fel. Szóval kérlelhetetlenül és feltartóztatlanul fejlődnek a viszonyok egyházi téren is abban az irányban a hol aztán, — főleg az 1848. évi VIII. t.-c. létrejötte után, — „közös teher viseléséről“ lehet csak szó s arról, hogy „minden

közterheket különbség nélkül egyenlően és aránylagosan viseljünk.“

Én nem mondom, hogy a konventi javaslatban absolute meg van tagadva ez az egyedül igazságos s a keresztyénség szelleméből természetesen folyó elv, — mert hiszen 45 korona és 50 fillér (a javaslat indokolása szerint 500 korona állami adót fizető híveink egyházi adója!) tagadhatatlanul több, mint az a 2 korona, mely ugyancsak ez alapon azokra esik, kiknek semmi állami adójuk nincs; azt is elismerem, hogy a tandíj eltörlése éppen a legszegényebb elemre nagy vivmány s általában „jelentékeny lépés a konventi javaslat a vagyonosabbak erősebb megadóztatása felé“: de azt tagadom, hogy ezzel a kor követelményeinek eleget tettünk s az, hogy míg 0—20 koronáig terjedő állami adó után az egyházi adó 25%-ban, addig a 200 koronát meghaladó állami adó után 5%-ban legyen megállapítva, tagadom, mondom, hogy ezt akár a történelmi fejlődés alapján, akár az evangélium szelleméből indokolni lehetne.

„Nem azt kívánjuk mi, — mondja a többek közt a felső-baranyai egyházmegye külön kiadványában, — hogy az, kit sorsa, születése, helyzete vagy szorgalma felmentett az anyagiakkal való küzdelem súlyos gondjaitól, — a szegényebb helyett fizessen; hanem azt várja az evangéliumi öntudat, hogy kiki emelje a maga terhét, s a nagy vagyont méltán illető terhet ne mérsékelje azok filléreivel, a kik saját terhök lerovásával is az önfeláldozásnak adják szép példáját.“ (9-ik oldal.)

Ennek az értelmé pedig az (magam is így gondolkozom!) hogy nem akarunk mi progressiv adózást, — hanem csak azt, hogy a regressio elve felett napi rendre térve, legyen egységes adókulcsunk.

Tessék bárkinek megtekinteni azokat a munkálatokat, melyek ebben az adóügyi kérdésben eddig nyilvánosan megjelentek, — meg fog győződni, hogy a közvélemény országszerte ezt óhajtja s így ha „tullicitálásról“ lehet szó, azt a konventi tervezetet sem nem Dr. Baltazár, sem nem én licitáltuk tul, hanem tullicitálta az országos közvélemény. Sőt bizonyos mérvben tullicitálta azt már a gyakorlat is, mert nem egy vagy két olyan gyülekezet van éppen egyházkerületünkben is, a hol az egyházi adókulcs megállapításának törvénybiztosította jogával élve, az állami adóhoz mért, de csökkenés nélkül való százalékban állapították meg és fizetik hívőtársaink az egyházi adót. Vajjon mi történnék a jövőben ezeken a helyeken az esetben, ha csakugyan törvényben mondatnék ki, hogy „a vagyoni adó

0 k.-tól 20 k.-ig terjedő államadó után 25%-ban
 20 „ 50 „ „ „ 20%-ban
 50 „ 100 „ „ „ 15%-ban
 100 „ 200 „ „ „ 10%-ban
 200 koronát meghaladó „ „ 5%-ban
 állapítatik meg?”

Ez a kérdés aligha „keserü meglepetést nem rejteget számunkra!”

Az azonban jól eső meglepedést kelt bennem, hogy az államsegély kérésével kapcsolatosan *gróf Tisza István* ur feltékeny aggodalommal tekint önkormányzatunkra. Többször megírtam már s most is vallom, hogy csak addig számíthatunk negyedfélszáz esztendő fennmaradásunk e becses feltételére, míg terheink hordozása alól vállainkat ki nem vonjuk. Azért igényeinket az állammal szemben mérsékelni saját jövőnk parancsolta kötelességünk.

De legyen bárhog, annyi előttem kétségtelenül bizonyosnak látszik, hogy mennél kevesebbet kérünk az államtól, annál több reményünk lehet az onnan jövő támogatás megnyerésére. A konventi tervezet indokolásában az évi segély-szükséglet összege, — valószínűségi számítás szerént — 727,000 koronában van kimutatva. Ejtsük el a csökkenő százalékot; állapítsunk meg egy egységes és általános adókulcsot, — hát ha a segély, — szükséglet összege lejjebb száll . . . !

* * *

A mi a *gróf Tisza István* ur cikkének azt a részét illeti, a hol „vezetni akarásról” „bátorságról” „olcsó dicsőségről” stb. szól: erre szavam nincs. Ohajtandó lett volna, hogy ez abból a cikkből egyszerűen maradjon el. Ő írta hozzám valamikor, hogy „véleménykülönbségek voltak is, lesznek is mindig s nagy hiba volna ezen megütközni!” Igaza van! A protostantismus a szabad véleménynyilvánítás jegyében született s addig él, míg a lelkiismeretre, tollra és szájra rakott bilincseket nem ismeri.

Debrecen, 1903. május 5.

Eröss Lajos.

Törvénytervezetünk.

IV.

(Egyház és iskola.)

Múlt alkalommal mondtam: miszerint a szabadelvűség elemi követelménye a jogkiterjesztés fokozatos és időszerű érvényesülése minden történelmi alapon fejlődött alkotmányos intézményeknél. Csak így van azokban lüktető élet, csak ez szerzi meg számunkra a biztosítékot a tovább való fennmaradáshoz.

A magyar református egyház, ha bár bizonyos

mérvü rendiség színezetével mindég meghajolt a valódi és okos szabadelvű fejlődés előtt s a maga kormányzó és alkotmányos testületeinek — a zsinat-presbiteri rendszer érintése megbolygatása nélkül kereteit az idők és célszerűség követelményeihez képest tágitotta, felvette s a kormányzásnál jogokban részesítette azokat, kik értelmiség, az egyházhoz való ragaszkodás, áldozat és teljesített munka folytán ezt megkívánhatták s magának az egyházi élet fejlődésének és erősbbítésének szempontjából meg is követelhettek.

Ezen okos jogfejlesztés nélkül ma nem volna magyar református egyház, vagy ha léteznék, bizonyára nem az volna a mi ma, t. i. a lelkiismereti és alkotmányos szabadságnak, a felvilágosodásnak és haladásnak erős vára, örök fegyveres őrsége.

Ha csak a papok, s még azok közül is csak a kiválasztottak kezébe tétetik vala le az egyház külső és belső igazgatásának nagy feladata; akkor ma egy mozdíthatlan, még külsőleg is merev dogmatikai formák közt mozgó intézménnyel állanánk szemben mely a reformátio jelszava alatt hamisan rejtegetné a hierarchikus uralmat.

Legbizonyosabb azonban, hogy ilyen alapon nem léteznék ma református egyház.

Nem szabad tehát visszafelé mennünk ma sem, sőt megállanunk sem lehet, mert a reformátio alapeszméje nem türi az egy helyben maradást, nem engedi meg az elzárkózást az idők követelményei elöl.

Általános a panasz a magyar református egyház szomorú helyzetéről. Lépten nyomon jelenségek merülnek fel, melyek vigasztalanná teszik a jelent és sok tekintetben reménytelenné a jövőt, ha meg nem találjuk újabb szervezkedésünknel azt a vezéreszmét mely bennünket erőssé s minden még oly raffinált támadás visszaverésére is képessé teend.

Ez pedig csak az összes erők csoportosítása lehet oly módon, hogy;

a) a régi lelkesedés és áldozatkészség egész lángjával feltámadjon és b) minden tényező megfelelő jog és hatáskört nyervén, a maga felelősségének érzetében megsokszorozott buzgalommal teljesítse kötelességét.

Az elsöre nézve nevelni kell az új nemzedéket. Erősebb és célszerűbb rendszerbe szedett vallástanítással élesíteni szükséges az igaz vallásosságot, a rendületlen hitet, az egyházi intézményekhez való ragaszkodás érzetét, mert a lanyhaság, a könnyü, megszokott gépies munka ezen a téren csak romlást, csak nagy veszedelmet hozhat rák a jövőben is.

A másodikra nézve gondos körültekintéssel tágit-suk az eddigi kormányzati kereteket, vonjuk meg határozottan az egyes intézmények ellátását, vezetését határoló vonalakat. Ne igyekezzünk továbbra is egy ember, vagy egyes kis csoportok kezébe tenni le minden meglévő intézményünk ügyét, baját, vezetését, fejlesztését; mert nem egyes intézőknek erejéhez, munkabíró képességéhez méri ma a korszellem azoknak fejlődő fennmaradását, hanem minden munkatér megkívánja a maga szakembereit teljes munkaképességgel, egész odaadással, ha a nagy akár anyagi, akár szellemi harcban versenyképesek akarunk lenni.

Ilyen szempontból tekintve a dolgokat, egészen új és korszakot alkotó munkát végezne az alkotmányozó zsinat, ha különösen két egymással összeforrott és hatásukban egyetemesen építő intézményünk t. i. az egyház és iskola kormányzását, vezetését úgy tudná egymás mellett bizonyos mértékben önállóvá tenni, hogy mindenik a maga munkatérén szabadabban mozoghatna

s az intézkedési jogból származó felelőség érzetében nagyobb méretekben fejthetné ki a maga erejét az egyetemes egyház életének fejlesztése és erősítésében.

Nem elszakadási törekvés ez, mint némelyek talán rémlátományokban sejteni vélik, hanem becsületes és okos munkafelosztás magának, az egyetemes egyház boldogulásának érdekében.

Hiszen senki sem gondol arra, hogy a legfelsőbb és főintézkedési jogot, a kormányozás ellátását kivégye az egyetemes egyház kezéből, hogy rést üssön a ősi alkotmány alapépítményén, hogy az egyházi vezetőség és kormányzó testületek akarata ne érvényesüljön az egész vonalon.

Ilyen telforgató törekvés, csak örült agyban, vagy rosszakaratu lélekben születhetnek meg. — Erről nem is kell beszélni.

Már a múlt évben elmondottam, hosszabban fejtegettem azt, hogy az egyház veteményes kertjét, az iskolát miért kell a maga munkaterén szabadabb mozgáshoz juttatni s a benne működő tanerőket az által is megbecsülni?

Ezt követeli az iskolai teendők nagy halmaza. az iskolai ügyvitel pontos keresztvitele s ez által iskoláinknak teljesen versenyképessé tétele; de követeli a tanító szakértelmének teljes érvényesülése is, mert hiszen, ha a belső vezetésnél gyakorlati szakemberek önérzetes buzgalma lesz a világító szövetnek; egész másként fognak alakulni az iskolai élet fejlődésének dolgai, mint eddig, mikor külső, sokszor — a lelkész kivételével — a legnagyobb részben illetéktelen, t. i. nem szakemberek szabták meg nemcsak a külső rendtartás lényegét és mikéntjét, hanem még az iskolai tanításnak, paedagogiai igazságok érvényre jutásának módját és egész rendszerét is.

A tanító sokszor csak gép volt, kit szolgai módon megkötözött a rendszer és esetleg tisztultabb szakértelmével jobb volt hallgatnia.

Az új időkben más utat kell e tekintetben kimutatni, ha a fejlődés és erősödésben minden tényező összhangzatos munkáját kívánjuk haszonnal kiaknázni.

A tanári — különösen azonban itt a tanítókról beszélve, — tehát a tanító testület, nem csak számó, de nagy szellemi erőt képvisel az egyházi élet nagy háztartásában s midőn munkájával, egész életével az egyházi élet megerősítésének, modernebb berendezésének megalkotásában odaadással fáradozik; bizony megérdemli, hogy szemet vessünk reá és hatalmas érdekszálakkal hova-tovább inkább az egyházhoz csatoljuk, a kormányzatban és vezetésben is kifejlett erejéhez képest méltó helyet biztosítsunk számára.

Nem lehet ezt csak úgy felületesen elhallgatni már ténynyé vált, hogy itt a kifejlett harmadik rend, számolni kell vele.

Sajnosan tapasztaljuk azonban, hogy törvénytervezetünk nem így fogja fel a dolgot.

Ha itt-ott mutat talán némi hajlandóságot a számbavételre s helyet enged a szabadelvű törekvések érvényesülésének; bizony ez csak felcsillanó látszat, de a gyökeres reform gondolata messze marad az egészsztlől.

Nem tehetünk most, az adott viszonyok közt mást, minthogy a meglevő tervezeten némi betoldásokkal javítsunk valamit s ez által előkészítsük az utat a jövő átalakulásához.

Eltételezve itt — a már múlt cikkemben említett, kormányzó testületekben való képviseltetéstől; — már a közalap fejezeténél szükséges némi módosítás. Így nevezetesen a 312. §. c) pontjához „csekély díjazásu

lelkészek“ után betoldandó: „és tanítók.“ Az e) pont-hoz pedig ezen szók után: „képtelenné vált lelkészek“ után teendő: „és vallástanítók, énekvezérek,“ mert én úgy vélem, a viszonyok oda fejlődnek, hogy külön szervezett vallástanítók és énekvezérek nyugdíjáról elvégre nekünk kell majd gondoskodni.

Igaz, hogy most még körültekintéssel és utánjárással ki lehet eszközölni ily állást, t. i. vallástanítói állást betöltő egyének részére az állami nyugdíjba való fölvételt; de később, egy gyökeres revisió alkalmával alig számíthatunk ilyen kedvezésekre.

A közalapi segélyre nézve pedig áll ez az osztó igazság, hogy vagy egyáltalában személyeknek segélyt nem adunk, vagy, ha igen, akkor a segély lelkészeknek és tanítóknak egyaránt nyújtandó.

Ki merné azt állítani péld. hogy csekély díjazásban csak lelkészek részesülnek? hiszen ma is kiegészítéssel 800 korona a tanítói fizetés minimuma, a mi idővel módosulhat ugyan, de ugyanezt mondhatjuk a lelkészi fizetésekre nézve is.

Az a múltban divott indokolás sem bírhat ma érvénynyel, hogy t. i. „a tanítókról az állam gondoskodik“ mert hiszen a lelkészi fizetések kongruális kiegészítése után ugyanez áll a lelkészekre nézve is.

Nem bántja a tanítótságot az, hogy a lelkészek segélyben részesülnek, hiszen fájdalom, rá vannak utalva; hanem igenis érzékenyen érinti az a megmagyarázhatatlan eljárás, melynek a múltban minden keserűségét elnyelte már, hogy, míg az egyháznak egyik érdemes hivatalnokát — a közcélra alakult egyetemes alaptól — segélyben részesíti: addig a másikat teljesen mellőzi, törvényen kívül helyezi.*

Ezt a két évtizedes igazságtalianságot elvégre jövé kell tenni.

Sinka Lajos.

TANÜGY.

A kolozsvári tanári kör felterjesztése a gyakorlati tanárképzés ügyében.

(Dr. Schneller István egy. tanár javaslatai alapján.)

(Folytatás és vége.)

A szakvizsgálat letevésétől kell számitani a gyakorlati évet, mert csak így lehet a szaktárgyra való előkészülés zavartalanul is biztosítani s egyuttal törvényben meggátolni a gyakorlati év másra fordítását. Ennek kellő felhasználását az igazgató és szaktanár bizonyítja a vizsgáló bizottság előtt, mely e nélkül senkit se vizsgálhasson meg.

V. A jelöltek a közoktatási kormány helyezze el a megbízott középiskolákon, tekintetbe véve a jelöltek ily irányu kérelmét s a felekezeti főhatóságok erre vonatkozó kívánságait, esetleg jogait.

Ha az országos törvény kimondja minden jelöltre a gyakorlati előkészítés kötelezettségét, természetesen érvényt is kell ennek szerezni. A tervezet különben is

* Igazságosak legyünk minden körülmények között. A tanítóknak van nyugdíjok, van korpótlékjok s lám ez a lelkészeket nem bántja; sőt örülünk rajta, hogy úgy van. A tény az, hogy bár a közalap csakugyan „közcélna“ alakult, de e cél szigoruan körvonaloza lévén, két évtizedes igazságtalanságról beszélni nem lehet. Mi szívesen megszavazzuk a tanítóknak a 600 frtos fizetés-minimumot, de a közalapot fenntartandónak véljük az eredeti célokra.
Szerk.

szükségessé teszi az állami vezetést, a mi abban nyilvánkoznék, hogy megfelelő módon nyilvántartva a szakvizsátatot tett jelöltek, az állam helyezze el őket. A szétosztásban különböző tekintetek állanak előtérbe. Mindent mellőzve csak kettőt emelünk ki.

1. A jelölteknek sokféle okból lehetnek óhajaik az elhelyezésre vonatkozóan s a tanárképzés szempontjából különösen fontos ezek közül az olyan, a mely valamely iskolához, vagy szaktanárhoz való vonzódásból származik. Az iskola fejlődésében, a hagyományok megöröködésében nevezetesen segítség, ha az iskola mintegy maga nevel magának tanárokat s a tanári hivatás nem utolsó öröme lenne, ha a tanár kedves tanítványát a tanári foglalkozásba is maga vezethetné be. A helyi viszonyok mindenütt számot tesznek; az egyénies fejlődésnek a jelölt kívánságait figyelembe véve is utat kell biztosítani. Azért van azonban az egész az állam kezében, hogy e közben az országos, nemzeti érdeken csorba ne essék.

2. Az egyes megbízott iskoláknak is lehetnek éppen ilyen kívánságaik, annál több lehet pedig a felekezeti hatóságoknak. A rendi tanárjelöltekre nézve az illető hatóságoknak határozott jogai is vannak, ezek csak a rend iskoláiban szolgálnak majd, természetesen a rendben kell az előkészítést is nyerniök s szervezetök miatt saját felsőbbségök rendelkezésétől függenek. A felekezeteknek különben is biztosítani kell a javasolt elvi alapon a leendő felekezeti tanárok képzését, a miből nem következik, hogy a jelöltek elhelyezését csak a felekezeti szempont irányítsa.

A gyakorlati év kötelezővé tételéből s a tanárok és igazgatók külön munkájából foly, hogy

VI. az állam a jelöltek a gyakorlati évben ösztöndíjjal lássa el s a tanárképzésben közreműködő tanároknak tiszteletdíjat biztosítson.

E pont bővebb indokolását feleslegessé teszi egyik részről a kötelezés, másfelől a munka és felelősség szaporodása.

VII. A gyakorlati tanárképzéssel megbízott állami középiskolák e tekintetben is az illetékes főigazgató hatósága alatt állanak, a felekezetiokra pedig az 1883. XXX. t.-c. 46. §-a alapján ügyel fel a vallás- és közokt. miniszter.

Nincs szükség kivételes intézkedésekre és külön felügyeletre, mert elvileg fontos, hogy a középiskolák állandó felügyelője, minden körülményeiknek közvetlenül ismerője lássa a gyakorlati év folyását is, másrészt pedig teljesen elég, ha a felekezeti iskolák ilyen munkáját is az egyébként rendszeren történő látogatás alkalmával ismeri meg nagyméltóságod megbízottja. Az igazgatók és szaktanárok személyiségén alapuló szervezés ennél többet egyik részről sem kíván.

A gyakorlati tanárképzés ilyen rendszeresítése minden különösebb nehézség nélkül megtörténhetik. Átmenet természetesen szükséges, de csak idő tekintetében. E célból végül azt a javaslatot, illetőleg kérést terjesztjük nagyméltóságod elé, hogy

VIII. addig is, míg a gyakorlati tanárképzés kötelező alakban általánossá válik, állítson az állam Kolozsvárt reáliskolát válogatott tanári karral s ezen szervezze a megjelölt elvek szerint a tanárképzést a helybeli három felekezeti gymnasium bevonásával.

A gyakorlati tanárképzés az elméletinek a folytatása lévén, első sorban ennek közelében szükséges a tanárképzés teljessé tétele. A budapesti tanárképző intézet keretében megvan a gyakorlati előkészítésre az alkalom, meg kell lennie a kolozsvári tanárképző kö-

zelében is. Kolozsvárt fejlett iskolügye is a gyakorlati képzés természetes helyéül jelöli ki. Reáliskola állításával minden középfokú tanintézet meglenne s a jelöltek különböző iskolákat is láthatnának. Az egyetem közelsége, a város műveltségi foka mind indokolja, hogy a gyakorlati tanárképzés itt kezdessék meg. Mivel pedig kívánatos, hogy a kezdet állami intézeten történjék, melyre a közoktatási kormányának teljes befolyása van, melynek a tanári karát egészen a célnak megfelelően állíthatja össze, ezért kérjük nagyméltóságodtól egy állami középiskola felállítását s a helyi viszonyokkal, a város közönségének s tanári köröknek is nem egyszer nyilvánított óhajtsáival számolva azt tartjuk, hogy ez az új intézet Kolozsvárt csak reáliskola lehet. Szaktárgyak tekintetében is indokolt ez, mert a gymnasiumban meg nem levő tárgyak tanítására ma egyáltalában lehetetlen a jelöltek előkészítése; másfelől pedig a már említett három felekezeti gymnasiumon megtalálhatók a reáliskola tantervéből hiányzó gymnasialis tantárgyak. Elöl kifejtett alapelvünk szerint ez a reáliskola egészen a törvénynek megfelelő, rendes szervezetű intézet lenne, mely a jelöltet mindenképpen a való viszonyokba vezetné be. Vidékünk sok gymnasiuma mellett az erdélyi középpontban, Kolozsvárt reáliskolára határozottan szükség van s ezt a régi óhajtsát azzal terjesztjük most nagyméltóságod elé: méltóztassék az itt létesítendő reáliskolát a gyakorlati tanárképzés szolgálatára már eleve alkalmassá tenni kipróbált igazgató és tanárok ide helyezésével.

Nem szükséges fejtegetnünk hogy a gyakorlati tanárképzés általános szervezésének miért kell állami intézethez kiindulnia; nagyméltóságod egyik országgyűlési kijelentése is támogat bennünket abban, hogy a helyi viszonyok mellett országos szempontok is reáliskola állítását kívánják; csupán arra hivatkozunk még, hogy az állami tantervet követő kolozsvári felekezeti gymnasiumok a gyakorlati tanárképzésben bizonyos tekintetben eddig is munkálkodtak. A kegyesrendi főgymnasiumba állandóan bejárnak a rend itt tanuló tanárjelöltjei, sőt a gyakorlati képzés rendszeresítésére is történt már kezdeményezés. E gymnasiumnak így határozottan meg is van a köre, melyből a gyakorló jelölteket első sorban kaphatná. Az ev. református főgymnasium is szinte szakadatlanul ad helyet egyetemi éveiket végzett gyakorló tanárjelölteknek s a theologiai akadémián elhelyezett ev. ref. vallásu tanárjelöltek itt természetszerűen nyernék meg a gyakorlati bevezetést. Egészen ez áll az unitárius főgymnasiumról is, sőt ez mint egyetlen központi helyen levő unit. középiskola, a felekezetébe tartozó jelölteknek természetes előkészítő helye. Világért sem akarnánk azonban ezzel a jelölteknek szigorúan felekezet szerint való elhelyezésére következtetni, bár világos, hogy az alap elfogadható. Éppen azért volna itt hasonló feladattal az állam reáliskolája, hogy a tanárképzés általános, közügy voltát kidomborítsa. Az itteni felekezeti gymnasiumok felhasználása már akkor felmerült (Orsz. Középisk. Tanáregy. Közlöny XVII. évf. 282.), mikor a gyakorlati év megkivánása törvénynyé lett s ugyanakkor rögtön bővebben is tárgyalták (Orsz. K. T. Közlöny XVII. 394—401). Ma is olyan állandóan gondol erre mindenik iskola a viszonyok következtében, hogy csupán a rendszeresítésre volna szükség.

A magyar tanárképzés történetének futtában említett egyes mozzanatai bizonyítják, hogy immár végére ért felterjesztésünk alapgondolata és egyes pontjai természetes fejlődés eredményeként illeszkednek rendszeres tervbe; bizonyítják azt is, a mit a tanárképzés tör-

ténetének kell fejtegetnie, hogy ez a terv magyar talajon nőtt ilyenre. Igen különböző oldalokról hangzott egészen önálló véleményekből is a javasoltuk szervezés alap gondolata: a gyakorlati előkészítésben minden tanárjelöltnek kell részesülnie, még pedig olyan iskolán, melynek munkája, szervezete megegyezik azzal, a melyiken a jelölt hivatását teljesíteni fogja.

A mindinkább észlelhető s előre láthatóan egy darabig még növekvő tanárbség miatt alkalmas az időpont is erre a szervezésre. Az egyetemet végzőknek helyet kell adni s ez az áldásos intézkedés egyúttal látszóan megnehezítve az önálló kenyérhez jutást, csökkenténi majd azoknak a számát, kiket a pálya szereteténél nagyobb mértékben a hirtelen önállósulás vágya és szüksége hajt ide.

A szervezés mellékes kérdéseiről nem szólva, kifejezzük azt a meggyőződésünket, hogy az ügynek általános megnyugvására számítható rendezése rövid időn belül a közoktatás minden ágára sokkal nagyobb haszonnal jár, mint a milyen nehézségek az általános szervezés gyors lefolyását talán kissé gátolják.

Erezzük a magunk körében s halljuk az ország egész tanárságától, hogy gyakorlati tanárképzésünk a szükségnek nem tesz eleget; ismerjük az itt kifejtett eszme történeti multját, azt is tudjuk, hogy rendszeresen kidolgozott, szerves alakjában nem most kerül először nagyméltóságod elé: azért minderre támaszkodva s az ügy sürgetésének engedve tisztelettel arra kérjük nagyméltóságodat, méltóztassék országosan szervezni különböző középiskolákon a tanári munkára való gyakorlati előkészítést s megkezdése céljából Kolozsvárt realiskolát létesítve, méltóztassék ezt a létező gymnasiumok bevonásával a gyakorlati tanárképzéssel megbízni.

Nagyméltóságod iránt az „Orsz. Középiskolai Tanáregyesület” kolozsvári köre nevében kiváló tisztelettel Kolozsvárt, 1903. február 28.

Dr. Imre Sándor,
titkár.

Kovács Desső,
ügyv. alelnök.

A f. szabolcsi ev. ref. egyházmegye tanítótestületének memoranduma a képviselőházhoz.

(Folyt. és vége.)

De nincs is ok a törvényjavaslatokban felmerülő megkülönböztetésre, mert hiszen a felekezetek egyáltalában nem zárkoznak el az állam tanügyi követelményei elől, hanem tanterveik készítésénél is, mindig szem előtt tartják, sőt zsinórmértékül választják az állam jogos kívánságait; tanítók munkásságánál tehát csak az egyes tantárgyak tanítására fordított idő tekintetében van némi eltérés. A felekezeti tanítóknak ugyanis az iskola fenntartó egyházak azon jogos kívánságait is szem előtt kell tartani, melyek a hit és erkölcsi élet fokozottabb fejlesztését célozzák. Ebből pedig önként következik, hogy időbeli akadály miatt más tantárgyakat valamivel szűkebb keretben dolgozhatnak fel.

Tekintetbe véve azonban azt a körülményt, hogy a felekezet által fenntartott iskolákban az állam által kívánt tantárgyak mindenike, — habár valamivel szűkebb keretben is, — de ugyanazon céllal tanítatik, és az itt mutatkozó csekély különbséggel a hit és erkölcsi élet tevékenyebb fejlesztése okvetlenül felér, vég-eredményében pedig az értelmi képzés ugyan azon magas fokra emelkedik: ennél fogva a felekezetnél működő tanítók munkásságának eredménye, — az állam érdekeinek szempontjából, — semmivel sem áll hátrább, mint az állami iskolai tanítóké.

Nem sérelmes lenne-e hát a felekezeti tanítókra nézve, ha ugyanolyan célu és ugyanolyan értékű munka elvégzéséért neki csak a mellőztetés és a velejáró lealacsonyítás jutna osztályrészülni?

III. A tanítósnak igazat kell tanítani és az igazságban vetett hitet és bizodalmat táplálni, nem szabad tehát éppen ő rajta bizonyítani, hogy nincs igazság e földön.

A tanításnak egyik alapfeltétele, hogy a mit tanítunk az igaz legyen, a tanítónak tehát folyton szem előtt kell tartani, hogy tanítása mindenkor megfeleljen a valóságnak: mert ha a gyermek egyszer csalódván többé nem feltétlen bizalommal, hanem gyanakodva hallgatja a tanítója szavát: akkor az a munka kárba veszett fáradság.

A gyermekek cselekedeteinek zsinórmértékéül is az igazságot kell állítanunk hogy tanulja meg cselekedeteit az igazság mérlegén megmérni, az igazságot megbecsülni és az igazságért lelkesülni.

A velők való bánásmódban is meg kell látszani az igazságnak, hogy a fogékony lelkületű gyermek észre vegye miszerint az igazságot nemcsak hirdetjük, hanem cselekedjük is és az igazság elbírálásánál sem szegénység, sem gazdagság, sem vallásbeli különbség, sem családbeli származás sem egyéni vélekedés nem jöhet tekintetbe, mert az igazság örök és szent, a melyet megmásítani nem szabad és megsemmisíteni nem lehet.

Az igazságot kell tehát föltétlenül megősmerni a gyermeknek, mert ha lelke nem az igazság alapján erősödik, ha kedélye nem az igazság hatása alatt fejlődik, ugy az ő élete sem a házára sem a társadalomra nézve hasznos és áldást hozó nem lehet.

A házának ezen munkáit tehát, a kiknek kötelességükből kifolyólag az igazságot kell kutatni és azt szemök előtt tartva cselekedni is, nem szabad kitenni annak, hogy éppen ő rajtok bizonyosodjék be: miszerint mind az a mit az igazságról hisznek, mind az a mit az igazságról tanítanak csak hazugság: mert nincs igazság a földön.

Egyes tanítóval történhetik igaztalanság de a tanítóssággal általában nem szabad történni.

Vegye elő hát a mélyen tisztelt képviselőház, az igazság mérlegét. Mérje meg rajta a tanítósnak munkájának értékét.

Azután vegye elő az igazság szemüvegét és nézze meg rajta, hogy a tanítósnak munkássága, a mely a rendes napi foglalkozáson kívül még ifjusági egyesületek, dalárdák, olvasóegyletek alakításából és gondolkodást irányító felolvasásokból áll: — vajjon felér e más hivatalnokok munkásságával? Nézze meg rajta, hogy van e még az országnak oly hivatalnok, a ki a néptől különböző címen elvett javakért annyit adna vissza a népnek, mint a tanító?

A munkásság ilyen mérlegelése és vizsgálása mellett be kell ismerni a mélyen tisztelt képviselőháznak, hogy a felekezeti tanítók mellőzése a fizetés rendezés alkalmával, a legnagyobb igazságtalanság; a mely ha megtörténnék, ugy azt a felkezeti tanítót, a ki iskolájában igazságról mer beszélni, meg kell csapni; mert önmagában bizonyosan érzi, családja nyomorúságában és elhagyatottságában minden nap látja, hogy hazudik, mikor igazságról tanít, mert nincs igazság a földön.

Ezekben óhajtottuk mi szabolcsvármegyei ev. ref. tanítók sérelmünket a mélyen tisztelt képviselőház elé terjeszteni, azon tiszteletteljes kérelmünkkel együtt, hogy

mondja ki, illetve emelje törvénynyé az országgyűlés azt: hogy a felekezeti tanítók fizetése az állami tanítók fizetésével mindenben egyenlően rendeztessék.

Ennek kapcsán kötelezze az iskola fentartó hatóságokat és egyházakat is arra, hogy a tanítók fizetését a törvény értelmében rendezzék.

A hol pedig a felekezetek ezt szegénységük miatt nem tehetnék ott vagy az iskolákat adják át az államnak, vagy pedig az államtól kérjék a fizetés kiegészítését.

Hódolatteljes tisztelettel maradtunk,
Nyiregyházán, 1903. április hó 15-én.

A f.-szabolcsi ev. ref. egyházmegeye tanító testületének megbízásból alázatos szolgálai:

Vargha János,
alelnök.

Lengyel József,
főjegyző.

László Gyula,
elnök.

A zsinati törvénytervezet,

tekintettel az országos református tanáregyesületnek az egyházi törvények revisiója tárgyában a konventhez tett fölterjesztésére.

(Felolvastatott az országos református tanáregyesület választmányának 1903. április 18-án Debrecenben tartott ülésén.)

Mélyen tisztelt választmány!

Évkönyvünkben közreadtuk egyesületünknek azt a fölterjesztését, melynek megtételével, a közgyűlés 23. számú végzése szerint, egyházi törvényeink folyamatban levő átvizsgálására vonatkozólag, a választmány volt megbízva. Méltóztatnak reá emlékezni, hogy az iskolai év utolsó, szorgos napjaiban gyűlést nem tartatván, az ügy sürgős voltára tekintettel levélben kértük ki a revisiót illetőleg a mélyen t. választmányi tagok véleményét. A beérkezett vélemények alapján a központi igazgatóság mult év jun. 29-én tartott értekezlete a ref. tanárság szempontjából behatóan foglalkozott a törvények módosításával és kiegészítésével. A megállapodásokat azután az elnök és főjegyző foglalták abba a formába, mely évkönyvünkben olvasható, s melyet kinyomatva figyelembe-vétel végett kellett időben el küldött az elnök a konventnek mindhárom (egyházalkotmányi, törvénykezési, közoktatásügyi) zsinatelőkészítő albizottsághoz.

A bizottságok foglalkoztak is fölterjesztésünk javaslatával, s munkálataikat az egyetemes konvent 1902. évi november 25—30. napjain tartott ülésein tárgyalta. Ennek eredménye a kiadott törvénytervezet, melyet most abból a szempontból vizsgálom meg, hogy mennyiben nyerne abban megvalósulást memorandumunk javaslati?

Előre kell bocsátanom, hogy fölterjesztésünket a legnagyobb körültekintéssel készítettük el, s kívánságainkat és igényeinket, a fennálló viszonyokkal számotvetve, tulnagokra nem szabtuk; teljesíthetetlen követeléseket nem támasztottunk s olyan óhajtasoknak szószólói nem voltunk, melyek vagy történelmi előzményekben vagy létező gyakorlatban vagy ethikai okokban vagy tétéles jogszabályokban nem gyökereztek, és a melyeket a fejlődő kor egyenesen elönkbe nem irt. Azt hiszem, eljárásunk a választmány t. tapjainak helyeslésével találkozott.

Sajnálattal kell azonban a törvénytervezetből látnunk, hogy mérsékelten megállapított javaslatainkat is, bár azokat fontosabb pontjaikban elfogadható módon, meggyőzőleg iparkodtunk indokolni, több tekintetben mellőzte az egyetemes konvent.

Két bizottság, nevezetesen az egyházalkotmányi és törvénykezési vagy éppen nem, vagy csak alig vette figyelembe fölterjesztésünket. Ellenben a közoktatásügyi bizottság csaknem valamennyi módosításunkat, pótlásunkat, szöveg-javításainkat elfogadta, a minek magyarázatát azonkívül, hogy abban tulnyomó számmal voltak tanártársaink, elnökünknek, mint a bizottság egyik tagjának személyében és egyéniségének súlyában is kell keresnünk.

1.

Egyházalkotmányi rész.

A törvénytervezetnek, mint a szétszórva megjelenő bírálatokból is kitűnik, leginkább sebezhető oldala az egyházalkotmányi rész. Ez van legkevésbé szabatosan kidolgozva, ezen látszik meg a kiforrott, egységes terv és cél hiánya. Így történik meg pl. hogy a 3. §-ban az alsó- és felsőiskolákat mondja a tervezet nagy latitudedel az egyház testéhez tartozóknak, holott a törvényes meghatározás szerint olyan intézeteink nem is léteznek, hanem igenis vannak a) népnevelési és oktatási intézetek b) keresztyén felebaráti nevelő intézetek c) középiskolák, és d) főiskolák.

Olvassuk továbbá a novemberi konvent 42. határozatának 2. pontjában, hogy:

„az egyházalkotmányi rész eddigi 101—104. és 108. 109. §§-nak a köznevelési és közoktatási szervezet-be való áttételét illetőleg beillesztését jóváhagyja s ezzel kapcsolatban kimondja, hogy az egyházalkotmányi részben az egyházi tisztviselők sorrendjében a tanítók és tanárok névleg s a III. részre való utalással említessenek.”

Az említett §§-ok csakugyan át is vannak helyezve a köznevelési szervezethez, de a tanítók és tanárok névleg sincsenek megemlítve az egyházalkotmányi részben. Ez alighanem csak elnézési hiba, de pontos törvénytervezetben ilyenek sem szabad előfordulni.

Aztán a 142. §. g) pontjában megtartja az eddigi formát s beszél egy egyházkerületi tanügyi bizottságról, holott az 516. és 559. §§-ok szerint két egyházkerületi tanügyi bizottság van szervezve egyik a népiskolák, másik a közép- és felsőiskolákra nézve. A mi javaslatunk már (50. §.) éppen ezekre tekintettel készült, de a tervezet mellőzte s így jut ellenkezésbe önmagával.

En csak ezt az egynehány ide vágó példát hozom fel, de az egységnek és egyeztetésnek több ilyen hibája észlelhető a tervezetben.

Már most nézzük: mit kértünk mi bevételni a törvény egyházalkotmányi részébe? Kértük a tanárok méltányos képviseltetését összes egyházi szervezetünkben minden fokozaton a presbyteriumtól a zsinatig. És mit kaptunk? Egy kis morzsát a presbyteriumban való képviseltetésnél. Az eddigi törvény szerint t. i. csak a gymnasiumi tanárok küldhetnek egy képviselőt a presbyteriumba (Erdélyről nem szólva); a mi fölterjesztésünk értelmében pedig a törvénytervezet a képviseleti jogot kiterjeszti a tanító, tanítónőképzőre, felső leányiskolára, jogi- és theol. akadémiára, melyek mind egy egy tagot küldhetnek kebelükből a presbyteriumba (24. §.)

Es még megkaptuk azt, hogy a theol. és jogi akadémiák külön külön képviseleti jogot nyertek az egyházkerület-n. (137. §. d)

De már itt a tanítóképzőket és felsőbb leányiskolákat kihagyták, a szegény taní ókról nem is szólva, a kiket szintén fölkaroltunk memorandumunkban. A rájuk vonatkozó eredményeket azonban mellőzöm.

Tovább menve a konventen egyáltalán nem kaptunk semmiféle képviseleti jogot, a zsinaton pedig megmaradt reánk nézve az eddigi hátrányos képviselet t. i. 2—2 tanár mindenik kerületben, tehát összesen 10, míg mi a konventen 6, a zsinaton 14 tanár számára kértünk helyet.

Kértük továbbá, hogy a püspökök és egyházkerületi főgondnokok választásába a fő- és középiskolai tanárkarok is befolyhassanak. E kérelmünket is figyelmen kívül hagyta a konvent, s ezuttal is elfeledte codifikálni még azon tényleges gyakorlatot is, mely szerint a főiskolák tanárai együttesen egy-egy szavazattal járulnak a püspök és főgondnok választáshoz.

Kértük végül határozottan kimondani, hogy az egyházmegyék felügyeleti joga csak az általuk fentartott középiskolákra, minő pl. a *csurgói*, terjedjen ki, ezzel ellentétben a szövegben bentmaradt a homályos, sokféleféleg magyarázható *esetleg* szó. (106. §. m.)

Van azonban az egyházalkotmányi részben a gymnasiumi tanárookra vonatkozólag, (megfoghatatlanmiért éppen csak azokra), egy kétes értékű módosítás. Jelenlegi törvénykönyvünk szerint (36. §.) u. i. az *egyházmegye hatósága alatt álló* gymnasiumok küldtek képviselőt az egyházmegyei gyűlésekre. A tervezet pedig az *egyházmegyében lévő* gymnasiumok képviselőtéről szól (101. §. e.)

Már most laikus észszel nem lehet mást gondolni, mint hogy pl. a debreceni, sárospataki, pápai gymnasiumok, mivel a debreceni, alsó-zempléni, meg a pápai tractusban vannak, hát azoknak a gyűléseire képviselőt küldenek. Ily módon az összes gymnasiumok az egyházmegyék körébe vonatnak, de viszonzásul aztán felügyeleti és bíraskodási jogot nyernének felettük az egyházmegyék. Ezt a visszas helyzetet már a konventen is szóvá tették, mi is bővebben szólhatunk róla a törvénykezési részben.

II.

Egyházi törvénykezés.

A törvénykezést illetőleg a fölterjesztésben célul tűztük ki.

1. hogy a tanárok fölött ítélkező bíróságban tanár-képviselő is legyen,

2. hogy a tanároknak ugy fegyelmi, mint közigazgatási bírósági ügyei egyedül az egyházkerületi, illetőleg a konventi bíróság illetékességi körébe tartozzanak, tehát az egyházmegyei bíróságon kívül essenek.

Javaslataink a konventen vihart támasztottak és hosszas, ekkeseredett küzdelmet eredményeztek, melynek a vége az lett, hogy javaslatainkat mindenestől elvetették, sőt legyőzetésünk nagyobb bizonyosága okáért a tervezetbe eddig nem létezett három új §-t (526. 556. 569. §.) is fölvettek, melyben nyomatékosan ki van mondva a tanítóképzőintézeti, gymn., sőt még a főiskolai tanárookra nézve is, hogy közigazgatási bírósági ügyeikben első fokon az egyházmegyei bíróság ítél.

III.

Köznevelési és közoktatási szervezet.

A köznevelési és közoktatási rész, általános vélemény szerint, a legmegnyugtatóbb, legkerekebb, legjobban és legöszhangzóbban kidolgozott részlete a törvénytervezetnek. Ez ellen van a legkevesebb panasz, főleg ha tekintetbe vesszük a tanítók és tanárok fizetését megállapító §§-oknál a konvent által engedett szabadságot, melyszerint a tanítói és tanári fizetésekre nézve állást foglalni nem kívánt, az egyházkerületek,

illetőleg iskolafentartó testületek véleményétől téven függővé a fizetések végleges megállapítását (Konv. jkönyv 1902. nov. 42 sz. 4 p.)

A köznevelési és közoktatási rész a legtöbb pontban a mi fölterjesztésünk módosításai és kiegészítései értelmében van alakítva többször szóról-szóra, de mindenestre annak a szellemében.

Mit nyertünk itt? Nyertünk először is, összes tanügyi testületeinkben a szakértelemnek, a tanárságnak az eddiginél sokkal méltányosabb és megfelelőbb képviseltetését; természetesen Erdélyről itt sem szólv. Általán véve azt tűztük ki célul, hogy minden testületben a paritásnak megfelelőleg $\frac{1}{3}$ -ad képviselet jusson az egyházi, ugyanannyi a világi elemnek és $\frac{1}{3}$ -ad a szakerőknek, tehát a tanároknak. Ez a tervezetben így is van, kivéve az egyetemes tanügyi bizottságot, melynél csak az van kimondva, hogy úgy alakítandó meg, hogy abban minden létező iskolánemnek meglegyen a szakszerű képviselite (573. 1.) De ez is nagy vívmány a mostani állapothoz képest, a mikor az egyetemes tanügyi bizottságban egyáltalában nincs képviseleti jogunk.

Megnyertük továbbá minden vonalon, hogy a tanügygyel foglalkozó minden testület szervezésébe, bármely iskolai szabály, tanterv és rendtartás készítésébe befolyanak a tanárkarok, mely gyakorlatban jóformán eddig is így volt ugyan, de törvénybe iktatva nem volt.

Nyertünk, hogy a tanári lakáspénz a nyugdíj intézeti törvényre tekintettel akként állapított meg tájékoztatásul, hogy az az összes fizetésnek vagyis helyesebben az állandó járandóságnak mindenkor $\frac{1}{5}$ részét alkossa (543 §.)

Nyertünk, tehát törvényvel biztosítottuk, a mi eddig kegyelem ténye volt, hogy t. i. a beteg tanár 1 évig teljes fizetésének élvezetével mehet szabadságra. (545. §.)

Ezek a főbb nyereségek.

És mit nem kaptunk meg?

Nem kaptuk meg, hogy a középiskolai tanárok heti óra száma, mint az államnál 18-ban állapítsák meg. Maradt maximumként az eddigi 20. (541. §.)

Nem kaptuk meg kifejezetten törvénybe iktatva azt, hogy a tanárok meghívás útján is választhatók (108. §.) Megmaradt a régi szöveg, melyszerint a tanárok a fentartótestület által élethosszig választatnak, azonban javunkra hozzá tétetett most, hogy az illető tanári kar meghallgatásával (537. §.) Ez nem zárja ugyan ki a meghívás útján való választást, mindamellett mi azt határozottan szerettük volna a törvényben kifejezni.

Hátra van még, hogy a tanári fizetéseknek a törvénytervezetben kontemplált rendezéséről szóljak. Fentebb már rámutattam a konvent határozatára, melyszerint a tanító-személyzet fizetését nyílt kérdésnek hagyta. Irányadóul azonban a tervezetben közölve vannak a közoktatási albizottság javaslatai ugy a népoktatási intézetek tanítóinak, mint a közép- és főiskolák tanárainak javadalmazására nézve.

Már ez a javaslat bizonyos haladást mutat meg-lévő törvényünkhöz. sőt jórészben jelen állapotunkhoz képest is. Először is 600 korona minimális lakáspénzt szab meg a középiskolákban a korábbi 400 korona helyett, s 600—800-at a helyi viszonyok szerint a főiskolákban a korábbi 600 helyett. Továbbá minden vonalon keresztül viszi az ötízbeli 400—400 koronás korpótléket. A tanári fizetések emelkedésének erre a korpótlékos rendszerre való alapításában a köznevelés-

ügyi bizottságnak határozott állásfoglalását látjuk egy szersmind a legtöbb helyen fennálló fizetési fokozatok ellen.

Mindezek örvendetes és biztató jelenségek.

De a törvénytervezet, a dolgok jelen állásában, a tanári fizetésekre nézve korántsem lehet kielégítő. Fölterjesztésünkben, a létező állapotok és körülmények nyomása alatt mi is a legmérsékeltőbb számitással állapítottuk meg a tanári fizetéseket, nem akarván az anyagi, tehát sokképpen félreérthető kérdésben feltűnőbb törekvéseket istápolni. A köznevelési bizottság nagy jóakarattal és liberális felfogással járt el e tekintetben is.

De azóta újabb fejlemények, akkor még alig sejtett nagy dolgok történtek. Létre jött és a képviselőház elé beterjesztetett az állami tisztviselők fizetésrendezéséről szóló törvényjavaslat, s ebben az eddigihez képest a tanár kivételes állásának, képzettségének és munkájának olyan megbecsülése, mely előtt kétségkívül meg kell hajolnunk.

Új időszak, új viszonyok vannak tehát keletkezőben s a történelemből és a tapasztalatból tudjuk, hogy a viszonyok erősebbek az embereknél. Még ha nem akarnánk is, a változott viszonyok rákényszerítenek bennünket, hogy, ha iskoláinkat színvonalon tartani s versenyképessé tenni akarjuk, az állam háta mögöttne maradjunk.

Másképpen kell tehát ma már a tanári fizetéseket codificálnunk, mint egy félévvel ezelőtt vagy csak a mult novemberi konventi gyűlés alkalmával is, s azt hiszem, az intéző körök hangulata és felfogása is lényegesen módosult azóta.

Azt gondolom, mindenki egyetért velem abban, hogy most, a mikor az állami fizetésrendezési javaslat még törvényerőre nem emelkedett és annak rendelkezései nem foganatosíthatóknak, idő előtti és célszerűtlen volna nekünk fizetés-emelési és rendezési mozgalmakkal izgatnunk egyházunk vezető elemeit. De viszont szükséges, mert később már nem lesz reá alkalmunk, felhívni az illetékes köröket, hogy törvénytervezetünkben a tanárok fizetésére nézve az állami minimális mértéket tartsák szem előtt. Ez nálunk is csak tervezet lesz még, mint az államnál s mire a mi zsinatunk összeül, az államnál már törvénynyé válik a javaslat, s így a zsinat oly határozott, kész helyzettel áll szemben, melyet ignorálnia lehetetlen lesz.

Mielőtt jelentésemet bevégezném, a tanári fizetésekkal kapcsolatban a törvénytervezetnek még egy hiányos tételére mutatok reá. A felsőbb leányiskoláknál ugyanis azt mondja (561. §.):

„Ezekben az intézet tanárainak, az igazgató-tanárnak, s a tanítóknak fizetését az egyházkerületek — saját körülményeikhez képest — állapítják meg.“

Ez a határozatlan, elastikus szöveg így meg nem maradhat. Kell felállítani bizonyos legkisebb mértéket, melyen alól az egyházkerületek semmiesetre sem mehetnek.

Ezekben van szerencsém, megbízatásomhoz képest, a törvénytervezetet ismertetni.

S. Szabó József,
az országos református tanáregyesület
főjegyzője.

KÖZÉLETÜNK.

A nagyszalontai ev. ref. egyházmegye közgyűlése.
(Folytatás és vége.)

A remetei egyháznak pedig, *Pinczés János* és neje *Bencze Emma*, urasztali ezüst poharat és ahhoz való tányért adományoztak.

Az egyházi törvénytervezet módosításai felolvasztattak. Leglényegesebb ezek között az, hogy e.-megyénk, e sok zürzavarra alkalmas szolgáltató: „evangélikus“ jelzöt kihagyatni kéri. Maradna, illetőleg visszaállítatnék a régi „református“ címe egyházunknak.

A presbyterek legmagassabb számát 100-ban állapítjuk meg.

A nagyobb adományok közül fel kell még említenünk, hogy gróf Tisza István a gyantépusztai leányegyház részére egy tömör ezüst urasztali poharat, tányért, kannát, urasztalt; a nemes lelkű grófné, Tisza Ilona pedig, *mint saját kési munkáját*, urasztali tányért ajándékoztak.

Az urvaosorát *kivételesen* betegek részére olyan esetekben is, — tehát bármikor — midőn nincsen rendszer urvaosoraszta, kioszthatónak óhajtjuk.

A ref. lelkészek nősülésénél korlátokat nem emelünk. Hitfelekezeti kérdés számba sem jöhet.

A lelkészválasztási törvénytervezet 219. §-a után egy új szakaszt óhajtunk felvételni, mely ekként hangzanék: „Ugy a meghívásból, mint a pályázatból, indokolt határozattal *kizárandó* az, kinek megválasztása azon egyház *közérdekére nézve veszélyesnek mutatkozik*.“

De, hát melyik emberi elme fogja ám azt meghatározni, hogy miben álljon e *veszély*? Isten mentsen attól, hogy e javaslat törvényerőre emelkedjék! Ha nem volt *eddig* elég lelkészválasztási per, majd lenne akkor unig elég sok, csak győzzenek felette ítékezni. De meg nem az a mi feladatunk, hogy a lelkész választás szabadsága elé olyan korlátokat emeljünk, a mely sokszor talán majd éppen a gyülekezet jogait csorbítja meg, érdekeit sérti.

A szavazásnál tiszta, *fehér* lapot óhajtunk, a mi kívánatos is, ha csakugyan titkos szavazást akarnak.

Legtöbb vita anyagot szolgáltatott, de a mely egyházmegyei értekezletünkön *nemileg* megnyugtató megoldást nyert, a törvénytervezetnek a fegyelmi büntetésekről szóló 361. §-a melyben ki van mondva, hogy a lelkész ellen kimondott minden fegyelmi büntetés *mellék büntetés is alkalmazandó*.

Mi úgy vélekedünk, hogy egy lelkészre nézve elég büntetés már maga az, ha *erkölcsileg* meg bélyegzi egyházi bírósága, miért ártanak annak még *anyagilag* is s esetleg tegyük lehetetlenné azt, hogy abból az egyházból, melynek kebelébe elítéltetett, minél gyorsabban elmenekülhessen. Ez azonban csak *másod rendű* kérdés. Van-e javaslatnak még ennél sokkal fontosabb oldala is; és ez az, hogy ha az életbe lép, akkor ez nem mérhet *egyenlő* mértékkel mindenkinek és annak alkalmaztatása némelyekre nézve valósággal illuzóriussá, sőt komikussá válik. Mi értelme lenne p. o. ennek a mellék büntetésnek a debreceni lelkészszel szemben, kire esetleg ráolvasta a bíróság a törvénytervezet 359. §. a) vagy b) pontját? Ha kimodják majd ezzel szemben *mellékbüntetésül* azt, hogy: „a jobb javadalmazású állásra való választhatás *kizárása alkalmazandó*“ nem teszi-e magát majd nevetségessé ezzel az ítélettel a bíróság a mely ítélet a debreceni, vagy általában véve *jobb* javadalmazású lelkészt sohasem sulythatja, s csakis a *gyengébb* javadalmazású lelképásztoroknak lehet kiszámíthatatlan kárára?!

Mi nem töröltük el egészen a törvénytervezet eme szakaszát — noha a fentebb felsorolt indokokból ez lett volna valóban kívánatos, — hanem az „*alkalmazandó*“ szót: „*alkalmazható*“ kifejezéssel helyettesítettük, vagyis bírói bölcs belátásra lenne bízva, hogy milyen esetekben alkalmaztassék majd e mellékbüntetés.

Természeteszerűleg következett aztán ebből az, hogy a 360. §-ban és ilyen változás alá jött az „alkalmazandó” kifejezés.

A nagyváradai internátus ügyéről terjedelmes jelentést küldött be *Sulyok István* előadó. Egyházmegyénkben meg volna a meleg buzgóság és jó akarat, hogy a felállítandó *tanítónőképezdék* a legnagyobb anyagi áldozatot meghozza; de erejének minden forrása csaknem egészen ki van már merítve. Talán a kerület jöhetne e magasztos ügynek — nagyobb dotációval — a segélyezésére? Lehetetlennek tartjuk azt, hogy az a kerület, mely gavalléros bőkezűséggel legközelebb a hajduböszörményi polgári leányiskola részére 10 evre évenként 600 koronát, s egyszersmind ugyan- csak e célra hajlandó külön 5000 koronányi segélyt adományozni: szűkkeblűen zárkózzék el a nagyváradai nőtanítónőképzővel szemben, melynek felállítása, ugy felekezeti, mint nemzeti szempontból, éppen ott kívánatos volna. Talán nem kívánhatjuk ezt az áldozatot a nagyváradai egyháztól, a hol különben is az egyházi adó 5-szörte magasabb a H.-böszörményben fizetett adónál.

Távol legyen tőlünk, hogy irigyeljük a hajduböszörményi polgári leányiskolának hozott bőkezű áldozatot; de nem tarthatjuk itt vissza ama fájdalmas kinyilatkoztatásunkat, hogy míg a kerületi közgyűlés 205—1902. sz. 5. pontjában a hivatott intézet részére a kért 5000 segélyt, — a nyert évi 600—600 koronán kívül, — kilátásba helyezi, a 6. pontban kimondja, hogy a nagyváradai leánynevelő intézetben az internátus részére megajánlott 2000 koronán felül, a segélyek *további* megajánlását a pénztár ez időszertinti állapota nem engedí meg.

A nagyszalontai egyházmegye közgyűlése a nagyváradai internátus számadását egyébként tudomásul vette s tehetősebb egyházait e fontos ügy buzgó támogatására felhívja.

Egyházmegyei közigazgatási s gyámintézeti számadások helybenhagyása után, lelkészekül megerősítettek: *Makay Elek* Fenesre; *Kálmán Béla* Csermőre; *Vajda Mihály* a gyantai lelkészi állomásra.

Számvevőszékünk két új taggal bővítetett: *Rácz Gyula* takarékpénztári könyvelő és *Fráter Emil* szolgabíróval.

A prot. nyomda felállításának eszméje *pártolólá*g terjesztetik fel a kerületre.

Egyházkerületi képviselőkül az eddigiek újból megválasztottak.

A gyűlés befejezte után, a mely délután majdnem 3 órakor ért véget: a zöld asztal mellől a fehér asztalhoz kerültünk, a hol szebbnél szebb felköszöntők hangzottak el; de a tósztoknak valóságos gyöngyét képezte a gróf Tisza István gondnok beszéde, a mely a jelen viszonyok közt, ránk lelkészekre csakis buzdítólag és emelőleg hathatott. Sajnos, hogy e remek speechet meg nem örököztük. Nincsen már köztünk a gyorsírási öröngős mesterséget értő lelkész. Volt rövid idővel ez-lőtt még egy, de itt hagyott bennünket s a ki- nek eltávozását *itt is* megéreztek.

Tudósító.

Vélemény-javaslatok

Segesváry József esperesnek az 1903-ik évi új zsinati törvénytervezet tárgyában, elfogadásra ajánlva a nagykarolyi ev. ref. egyházmegye 1903. ápril. 3-ikán Nagykarolyban tartott közgyűlésén.

Miután a véleményezés véget az egyházmegyékhez leküldött új törvénytervezetet a kitűzött rövid idő alatt

minden pontjában felvenni és kellő tanulmányozás után egyenkint elbírálni nem lehet; de egyházmegyénk részéről ez nem is szükséges azért, mert a most érvényben levő 1903. évi törvények revízióját illetőleg már a maga véleményét még 1891-ben Mátészalkán szept. 11. tartott közgyűléséből felterjesztette: tehát most inkább csak általánosságban ez új törvénytervezetnek s illetve az abból alkotandó új törvénykönyvnek szerkezetéről, rendszeréről kíván nyilatkozni, — a tervezetben foglalt egészen új pontokra nézve bizván az elhatározást a zsinati atyák belátására és lelkiismeretére, kik nem azért fognak összegyűlni, hogy semmit se tegyenek, hanem csak egy általunk készített muokálatot, — vagy pedig a már közkezen forgó új tervezet változatlanul elfogadják, hanem hogy a szaklapok hasábjain már is folyamatban levő s ezután még nagyobb mérvben jelentkező nyilatkozatokat úgy egyesek, mint az egyházi alsóbb fokú hatóságok részéről meghallgatván, a tervezet sorrendje szerint egyik, vagy másik vélemény, mint általuk legjobbnak hitt felett saját belátásuk és meggyőződésük szerint döntsenek.

Ezt előre bocsátva, midőn a szóban forgó törvénytervezetet általánosságban vizsgáljuk, az alkotandó új törvénykönyvnek 3 fő részre osztását u. m.: I. *Egyházalkotmány*. II. *Egyházi törvénykezés*. III. *Köznevelési és közoktatási szervezet*, mint az érvényben levő törvénykönyvünkkel teljesen megegyező felosztást mi is ajánljuk. De az egyes címeknek az eddigi rendtől eltérőleg való felvétele nem mindenütt helyes, sőt részben helytelen.

Igy például midőn az „Egyházalkotmányi” főrészben a kevés változáson átment „*Atalános határozatok*” után, az „*Első rész*” jól választott címéről az „*Első fejezetre*” tér át, ennek mindjárt „*Az egyházközség mint hatóság*” címet adja, holott az A) alrészben a 10. §. az *egyházközségekről mint gyülekezetről beszél* mindenütt a nélkül, hogy a *gyülekezet tagjainak illetékességéről, jogairól és kötelességeiről* itt csak egy szót is szólna, hanem teszi ezt a 46. §-tól az 51-ig bezárólag, holott ennek a fentebbi A) alrészben lett volna helye s az onnan kimaradt 14, 15, 16, 17. §§-ok helyén meg is fért volna, a nélkül, hogy ezeknek számát szükség nélkül felzavarta volna.

Igy pedig a régiebb 18. §, mely az egyházközség hatásköréről, tehát mint hatóságról szól, most az új tervezetben a 14, 15, 16. §§-ok számát viseli nemcsak szükség nélküli, hanem egyenesen a logika ellenére.

Pedig a törvényszakaszoknak ily szükségtelen felzavarása szerintünk nem helyes azért, mert az éveken keresztül megszokott törvényismeretet zavarja s a törvény idézésére és alkalmazására hivatott s a törvény szakaszait s azok számait már könyv nélkül is tudó egyházi tisztviselők munkáját megnehezíti.

Hát még ha §§-oknak a tervezetben folyton növekedő s végül több mint 570-re szaporodó rengeteg számát tekintjük!? Hiszen egy ily rengeteg erdőben nem csoda, ha megtéved mindenki.

Azt mondják, hogy ezt a paragrafusozást, melyet a Geleji Katona Kánonok közt egyet sem találunk a világi törvényhozástól vettük át? Hát ez igaz lehet; de az is igaz, hogy e téren az országos törvényhozókat tullicitáljuk, mert ott minden törvénycikknek § sorrendje az I en kezdődik s egyetlen egy sincs, melynek § ai a miénk számát nemhogy túlhaladná, hanem csak meg is közelítenék.

De hát mi szükség is van erre? Hiszen ha a §§-ok számának csakugyan változni kell, tehát arra kell

törekednünk, hogy azok számát minél inkább kevesbitsük. De hát lehetne e nekünk a §§-ok számát csökkenteni még akkor is, ha ezen törvénytervezetből semmit el nem vetnénk? Persze hogy lehet, még pedig ugyan alaposan meg lehet ritkítanunk azt a paragrafuserdőt. Hiszen ha az országos törvényeknél mindenik törvénycikk § — sor, — vagy rendszáma az 1-en kezdődik, vajjon az egyházi törvények három egymástól elkülönített nagy csoportja u. m. I. Egyházalkotmány. II. Egyházi törvénykezés vagy bíraskodás. III. Köznevelés és közoktatási szervezet nem érdemlik-e meg, hogy az ezeket tárgyzó törvények külön sorszámmot kapjanak §§-aikkal s ne vegyítessenek össze egymással, mintha a közigazgatás, a bíraskodással s a köznevelés és oktatás is ezekkel együtt egy törvénycikket képeznének. Sőt a logika nem éppen a mellett van e, hogy mint külön tárgyu törvények, ha már újabb rendszámot kaptak *Rész-eikben és Fejezet-eikben* §§ aikkban is külön rendszámot kapjanak? Hiszen így legalább, ha a tervezetben most meglevő §§-ok száma nem kevesbednék is, de a sorszámmok külön kezdése által 3 részre oszolva, nem lenne oly nehéz sem a kikeresése, sem az emlékezetben tartása egyiknek sem. Hátha még a §§-ok irtását mind a III. részben azzal is megpróbálnók, a mi nagyon észszerű és természetes s így okadatolt levén, szinte könnyen kivihető, hogy t. i. a címek alatt foglalt együvé tartozó dolgoknak nem adnánk mindenütt külön §-t, hanem csak a minden alatta foglaltakat megnevező cím egyes csoportjainak, a benne foglaltakat pedig a címben megnevezett sorrendben 1. 2. 3. stb. pontokban, ezen pontoknak alpontjait pedig: a) b) c) stb. betűrendben tennők ki a hol szükséges, a mi a tervezetben így is több helyen előfordul.

Hogy mily eredménye lenne ennek, legalább az *Egyházalkotmányi* főrészből, példaképpen, így alakban bemutatja esperes az *Egyházközségekről* szóló első részt, mely 96 §-ról 51 §-ra volt a fentirt módon összevonható.

Ezen általánosságban tett véleményjavaslatot úgy a gyűlést megelőző értekezlet, mint maga a gyűlés is elfogadván, esperes megbízott, hogy a példaképpen bemutatott munkálatot az egész törvénytervezeten keresztül hajtsa végre, a mi most már meg is törtévé, a végeredmény következő lett:

I. Egyházalkotmányi főrészt	222 §.
II. Törvénykezési főrészt	133 §.
III. Köznevelés és oktatási szervezet	102 §.

Összesen : 457 §.

U. i. Ugyanazon gyűlésen a törvénytervezetbe felvett új pontok közül is többre adattak be módosító, vagy törlési javaslatok, melyek szintén elfogadtattak s melyeket majd a gyűlési jegyzőkönyv fog hozni.

S. J.

KÜLFÖLD.

Az Egyetemes presbyteriánus Szövetség.

Mint 2—3 héttel ezelőtt már említettük lapunk újdonságai rovatában, a jövő 1904. évi június 21-én Angolországban Liverpoolban gyűlésre fog összejönni „a presbyteriánus rendszert követő református egyházak Szövetsége.” És ez már 8-ik gyűlése lesz e hatalmas nagy szövetségnek. A „Debreceni Prot. Lap” eleitől fogva figyelemmel kísérte a földi világ református keresztényeinek egyesülésére törő e nagy mozgalmat, mely

1876-ban indult meg, mikor néh. Dr. Blaikie, a skót szabad egyház edinburghi theologiai iskolájának fényes nevű tanára többek közt a magyar református egyház előkelőbb helyeit, köztük Debrecen is, személyesen fölkereste, hogy híveket toborzzon az egyesülés általa propagált eszméje mellé, s egyházunk két gyűlésen képviselői által, öten pedig levelbeli üdvözlő soraival, tehát ekkor is legalább lélekben és érdeklődésével jelen volt a Szövetség gyűlésein.

A Liverpoolban tartandó gyűlésre is megérkezett konventünk elnökségéhez a meghívó, s egy kérdő iv bizonyos statisztikai adatokról. Jött továbbá egy igen érdekes jelentés a felől, hogy a Szövetség végrehajtó bizottsága, mely a keleti, vagyis az európai, és a nyugoti, vagyis az amerikai osztályokból áll, keleti osztályában mely munkákat végzett az 1902—3. év folyamán a külföldi mezőkön. Nincsen e bizottságnak intéző, rendelkező hatalma, de összekötetésben állván a föld valamennyi református egyházával, tanácsolási útján hatni igyekszik ezekre főleg külföldi munkáik egyesítése tekintetében. Elsorolja nevezetesen a jelentés, hogy péld. Koreában négy presbyteriánus egyház tart misszionariusokat, s mindenik 6—10,000 lélekből álló benszüllött nyervén meg a kereszténységnek, a végrehajtó bizottság közbenjárására az a négy egyház önmagát kormányzó és fentartó benszüllött koreai presbyteriánus egyházzá alakítja át a maga külön megtérítettjeinek seeregét. Hasonló munka folyik Khinában, a hol meg hat presbyteriánus egyház missionál; továbbá Keletindiában, hova csaknem minden olyan presbyteriánus egyház küld missionariusokat, mely a térítés munkájával egyáltalában foglalkozik. Annak az elvnek akar tehát a Szövetség végrehajtó bizottsága gyakorlati alkalmazást szerezni, mely a missziók végcélja gyanánt — igen természetesen — a független benszüllött egyházak létesítését, szervekedését tekinti.

A Szövetség a maga, 4—5 napig tartó nagygyűlésein a presbyterianismust, általában a kereszténységet, a kort mozgó kérdéseket szokta megvitatni.

Figyelemmel fogjuk a közeledő gyűlés ügyeit is kísérni, s el-cszámolunk majd azokról e b. lap olvasóinak.

Kívánatosnak tartjuk, hogy egyházunk, ha csak teheti, ne pusztán bekért jelentésével és esetleg üdvözlő levelével, hanem képviselőileg is jelenjen meg a liverpooli gyűlésen.

Csiky Lajos.

NEKROLOG.

GAÁL PÉTER.

1836—1902.

Már fél éve, mióta a sárközi temető hantjai fedik porrészedet, talán szeretteid mély fájdalma és váratlan vesztesége okozta, hogy temetésed után csak napokkal tudtam meg földi pályád bevezését. A nemes küzdelem lefolyt, a szerető szív sok fájdalmas sebe meggyógyult, az Ur próbára tette sokszor az ő szolgájának hitét, bizodalmit, és az mindvégig rendületlen maradt. Én — ki gyermekségünkől fogva veled futottam a pályát, tudom, hogy az a szorgalom, melyet egész iskolai életemben tanusítottál, az a tudomány, a mit lelkedbe gyűjtöttél, nagyobb, magasabb munkatért és jutalmat érdemelt, mint a minő osztályrészed leve: de ha gyakran panasz jött is ajkaidra, nem zugolódttál mostoha sorsod ellen, megnyugodttál Isten akaratán,

végeztet a reád bizottakat hűséggel, önmegadással. Egyszer mégis kísértetbe vitt a paizsos férfiú, de volt elég lelki erőd visszatérni Isten oltárához. Ha olykor-olykor szelleme l szárnyakat öltve felsőbb légkörben kereste az igazság és élet tudományát: az anyagi gond, a mindennapi szükség rideg karjaival lefogialta tetteredet, s a föld feletti eszmék honából le kellett szállanod; elmondhattad a nagy apostollal: „Ti tudjátok, hogy magamnak és az én társaimnak táplálására az én kezeimmal munkálódtam.“ Kedvezőbb anyagi viszonyok között hiszem, hogy sok maradandó szellemi terméket találtunk volna utánnad.

A kik 1859-ben végeztük a theologiai tanfolyamot már ugyis kevesen voltunk, és most te is — ki testben és lélekben erős voltál, — hirtelen elszakadtál tőlünk; sorsod figyelmeztet bennünket: „memento mori“!

Életrajzi adatait a következőkben ismertethetem:

Gaal Péter született Szatmár megye Mátészalka mező-városában 1836. júl. 17-én Gaal Péter és Lőrincz Mária nemesi eredetű egyszerű, de értelmes földmives szüléktől, kik gyermekeik között felismerve Péter fiok tanulási hajlamát és éleselműségét, az elemi iskolák elvégzése után 1846-ban a debreceni főiskolába viszik őt, hol a szegény tanulók között kezdette meg a gymnasiumi tanfolyamot, s annak bevégezése után a theologiai pályára határozván magát, azt is elvégezte. Egész iskolai tanfolyamát kitünő szorgalommal és eredménytel futotta meg. Kiváló szeretettel foglalkozott a héber nyelvvél, úgy, hogy azon folyékonyan beszélt. 1859-ben esküdt-felügyelő és köztanító lett a kollégium elemi iskolájának egyik osztályánál, de már 1860. májusában letéve a segédlelkészi vizgát, Avas-ujvárosba hozta őt néhai Melegh Dániel ottani lelkész és esperes káplán-tanítónak, vagyis, a mint akkor őt nevezték: kispapnak. Még ezen év novemberében megnősült, feleségül vevén az akkori vámfalusi lelkész testvérhugát Bencsik Franciskát, kinek szerető szelid lelkülete egész életpályájának keserveit, csalódásait megosztotta s enyhítette.

Nyolc évig volt újvárosi kispap, míg végre a patóházi gyülekezet rendes lelkészének választotta. Gyermekeiben találta örömét, vigaszát, de nagy családja a kevés fizetésű állás gondjait is nevelte, sokszor apai szívét aggasztotta, anyagi terhei súlyosbodtak, e miatt kedvetlen, zárkozott, könnyen ingerlékeny, sőt önmagával is meghasonlott lett. Ezért ez egyházat már két év múlva kénytelen volt elhagyni, és a még csekélyebb fizetésű Sárközujlakkal cserélni fel. Innen ment perpedes apostolorum Debrecenbe a lelkészi avatásra mintegy 140 kilométerről. Ujlakon 7 évig lakott és küzdött. Nevekedő gyermekeit nemcsak az elemi, hanem a gymnasiumi osztályokban is maga tanította, sőt idegen gyermekek tanítását is elvállalta. Így, míg egyfelől a munka elfoglalta, másfelől az anyagi gondok is enyhültek egy időre, annyival inkább, mert atyja halálával örökségével tisztázhatta terheit. De pár év múlva ismét anyagi bajokkal küzd. E küzdelemben történt, hogy más pályát keresett, és az akkori pénzügyminiszterhez, Kerkápoly Károlyhoz folyamodott hivatalért, a ki látva kitünő bizonyítványait, s megértve szigorú anyagi helyzetét, azonnal kinevezte pénzügyi fogalmazónak 900 frt. fizetéssel. E körülményt nem tudva találkoztam vele Szatmáron, s azonnal kiöntve keserveit, megismertette helyzetét, és hogy már új hivatalát el is foglalta. Két hét múlva ismét Sárközujlakról irt hozzám levelet, melyben igen szívrehatóan közli, hogy nem bírja elhagyni az Isten anyaszentegyházában elfoglalt munkaterét, s visszatért annak koldusbotjához, bármit hozzon a jövő, és kér,

hogy a mennyiben tehetjük, segítsünk helyzetén. Ekkor esere utján a jobb fizetésű Sárközre oda ment át, hol 25 éven át haláláig hiven, a legnagyobb odaadással és ügybuzgósággal szolgálta az ő Urát, folytonosan küzdve a létért, és annak anyagi eszközeiért.

A küzdelmes élet nehézségei között is mindig gonddal készítette templomi tanításait, s bizonyosan számos predikációja lehet kéziratban. Szorgalmas munkatársa volt a „Szabad egyháznak,“ ebben tette közé a sárközi egyház történetét. Kiadta a „Liturgiai apróságait,“ melyek, bár szokatlan eszmemenettel, sajátzerű szöfűzéssel vannak is megírva: de az eszmék mélységével, a vallásos meggyőződés közvetlen nyilatkozásai-val, a beható böleselkedés gondolataival lekötik figyelmünket, s egész lelki világára bizonyos fényt vetnek.

Családi életében boldogságát boldogtalanság és sok fájdalmas veszteség kísérte, mert házasságukat 8 gyermekkel áldotta meg Isten, Barna, Mariska, István, Elek, György, Sándor, Mihály és Zsigmonddal. Elek 2 éves korában elhalt, de a többiek? . . . itt tette próbára az Ur az ő szolgálójának hitét, Barna mint jeles tanuló Debrecenben érettségi vizsga letétele után elhunyt; István mint ifju lelkész-tanár, György mint kezdő rendes lelkész egymásután haltak el, Sándor mint VII. oszt. tanuló önkezével oltotta ki életét, tehát 4 jeles fiut vesztett, kettő a pálya közepén, kettő a célnál; annyi apai gond, remény, nélkülözés és édes vigasztalás után ebben a korban elveszteni azokat, kikért élt és munkálkodott, kit nem renditene meg lelkében? És mindezen veszteségeket annak a gyöngéd szívű szerető anyának és önmegtágadást tanusító édes apának el kellett sz-nvedni; egy bánatukra nemcsak más, hanem újabb és újabb bánat s fájdalom nehezült.

Bár erős testében erős lélek, ebben vallásos hit és Isten akaratán való megnyugvás lakozott is: hiszem, hogy a sok veszteség fájdalma táplálta nála a halálos kórt, mely 1902. nov. 1-jén agyszélhűdéssel véget vetett életének. A ki az életben oly sokat küzdött és szenvedett, a halálharcát rövid időn keresztül vívta meg, még reggel a templomban egészségben imádkozott, és este már halott volt. Gyászbeszédeket mondtak felette Széll György avasujvárosi és Szabó Károly sárközujlaki lelkészek.

Koporsójánál 42 évig hű élettársa, igaz felesége hullatta a méltó fájdalom könnyeit; Mariska és Mihály kir. postatisztek, Zsigmond kereskedő mint már nagykoru önálló élő gyermekei siratták a jó édes apát; a gyülekezet gyászolja a buzgó és jóra vezérlő lelkipászort; a nagyszámu rokonok és barátok igaz részvétellel emlékeznek a jó rokon és hű barátára.

Szeretet emléke lengjen sirod felett!

S.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Szavazatbontás.** Az üresedésben levő egyházkerületi világi tanácsbírói állásra beérkezett szavazatlapon e hét elején bontattak fel a püspöki irodában. Eredményképpen felemlítjük, hogy Géressy Kálmán középiskolai tankerületi igazgató 372, Széll Ákos pedig 365 szavazatot kapott. E szerint 7 szótöbbséggel Géressy Kálmán győzött. — Valamikor tőle hallottuk, hogy ha vidéken jár, egyetlenegy lelkészlak előtt sem tud úgy elmenni, hogy oda be ne menjen s jó napot ne köszönjön. Az egyház s annak szolgálói iránt való e nagy érdeklődése zálog arra nézve, hogy sokat nyert benne a tisztántuli egyházkerület. Isten tartsa és éltesse sokáig!

— **Szemelvények a hazai baptista missio irodalmi remekeiből!** (Hogy lapunk olvasóinak fogalmuk legyen ennek a „szent szövetségnek“ viselt dolgairól, s meglássák a modort és módot, melylyel ezek a magokat másoknál különbeknek tartó atyafiak miként hasgatják az igazságot s mint ápolják a szeretet erényét, — egymásután néhány cikket fogunk e rovatban közzétenni, melyet szóról-szóra a „Békehírnök“ című baptista folyóiratból vettünk át s felhívjuk az illetőket, a kikre a dolgok tartoznak, hogy találják meg a módját, e piszkolódásoknak utját vágni. Mert mégis csak türhetlen az, hogy ilyen dolgokat magunkon hagyjunk száradni.) Szerk.

* * *

„**Missió Erdélyben.**“ Oh mily szép és mily jó ez a „Békehírnök.“ hogy mi ez által mindent megtudunk és ez által beszélgethetünk innen a távolból egymással, s úgy örömeinket, mint fájdalmainkat egymással megoszthatjuk. Oh már csak ez is mily jól esik az Ur gyermekeinek, ha olvassák a közleményekből hogy miképpen küzdenek a világosság fiai a sötétség fiaival és a tudatlanok a tudósokkal a gyengék az erősekkel; azután csak úgy várják, kívánják és óhajtják látni mindkét részről, ki lett a győztes, kié lett a harcmező, melyik fog az igazságra jutni, melyik tud többet, melyiknek higgyünk és melyik már az igaz. Én is innen a távolból, Erdély bércei hegyei közül, egy ilyen harcról kívánok most veletek drága testvérek és barátaim beszélni. Elsőben is tudatom, hogy Istenem nagy jóvoltából, tizennegyedik éve hirdetem az Urnak kegyelmet ígérő evangéliumát, melyért áldassék az én Menygyei Atyám az Ő szent Fiával és Szentlelkével, ki ennyi idő alatt bebizonyította, hogy övé mindég a győzelem. Tapasztalhattam az Ő erejét erőtlenségemben, áldását munkám után, örömeit a keserűség után, szabadtársát, mikor az ellenség körülfogott; tapasztaltam a börtönben, az üzettségben, stb. De most legközelebb is március 8-án, a midőn én, mint az Urnak egy csekély szolgálója, hivatásomat végezve, elindultam Bánffy-Hunyadról s még szombaton a zentelkei állomáson vasárnap délig időztem, délután Magyar-Valkóra utaztam Péter János t-vel, a hol is már vártak és ott bevégezve munkámat, estére Magyar-Gerő-Monostorra átutaztunk négyen, hol nagy szeretettel fogadtak és már ott találtunk két román testvért s így örömünk nagy lett, de még nagyobb, hogy biztatva lettünk, miszerint lesz itt annyi nép, hogy még annyi nem volt. Oh ez lesz a mi örömünk, de még a pap is el fog jönni, hadd jöjjön — mondám — ő neki is kell a megtérés. És valóban sok nép gyűlt egy szép nagy házba, a melyben butor nem volt, s még az udvar is megtelt magyar és román hallgatókkal, de köztük valóban megérkezett a község ref. lelkésze is, jobbján egy részeg káromkodó barátjával. Mig én az Ur segedelmét, erejét oltalmát kértem és áldást a munkára, addig a román t-rek és barátaink énekeltek Sion énekeiből, melyre a tiszteletes ur így szólt részeg mellette ülőjéhez: „Lásd milyen éneket fundálnak a hívők!“ Ez dörmögött rá valamit. És én is elfoglaltam helyemet. Az asztalhoz léptem, hol közelemben volt a tiszteletes ur. Megkezdém imával tiszteleti órákat és olvasék Máté ev. III. 1—10. versét, melyekből 1. a megtérésről; 2. a megtérésnek gyümölcséről és 3. a meg nem térő, vagy terméktelen fának kivágásáról szóltam, melyet a bent és ablakoknál lévő nép figyelmesen halgatott, mit sok sóhaj, könnyek igazoltak. Csak olykor-olykor a tiszteletes ur és mellette ülője bontották meg a mély csendet, midőn

egymással valamit közöltek és még a tiszteletes ur valamit papírra is jegyzett. Azon ifjuság is, melyet barátaink szavából érte a tiszteletes ur küldött előre, a kik daldaristák voltak, szintén tiszteletre méltóan viselkedtek. Arcukról lehetett látni, hogy az Ur igéje szívüket érintette. Az Urtól adatott áldást a kedves hallgatóknak átadva, bevégeztem. Egy testvér imájával hálát rebegett a mi Urunknak, a ki velünk volt. Aztán egy énekel bezártuk istenitiszteletünket. És erre következik a másik, t. i. a tiszteletes ur azonnal fölkel ülőhelyéről, melyről még föl nem állt akkor sem, midőn a nép fönnálva imádkozott és énekelte. De most azonban az asztalhoz lépve, kezdé tanítói beszédét: „Kedves testvéreim! Én, mint M.-G.-Monostor lelkésze kötelességemnek tartom, hogy ezen előttem szólórol, a ki ide-oda kapkod, melyet magamnak megjegyeztem, hogy titeket ebben felvilágosítsalak. Először is az a textus, melyet az előttem szóló szólott, nevezetesen, hogy meg kell térni! Ez t-veim csak olyan szokott közbeszéd, de ezek a farizeusi szenteskedők ragaszkodnak a belükhöz, mely megöli őket. Másodszor ismét (a jegyzetekre tekintve mivel a kapkodás nem volt más, mint a bizonyítékok a bibliából) az előttem szóló mondá, hogy ujjá kell születni és úgy lehet a megtérés gyümölcsét teremni, mikor megkeresztelkedtünk nem nyertük-e ezt meg? És ezek a kívül láttatnak, belől ragadozó farkasok meg azt mondják hogy ők üdvözölnek, kik megtérnek.“ És ekkor a lelkész egy kis testamentumot odább vete az asztalon, s mondá: „Ez meg nem is elfogadni való;“ ez nem biblia. En kinyitám s ime az egyház pészéje benne. Mondom t. ur, hiszen az egyház adta ki, akkor sem elfogadható? Bott János t. pedig felmutatta neki az erdélyi ref. énekes könyvet, melyből énekeltek: „**Mit használ keresztvénségem, ha nem a szerint élek, Ha nincs igaz kegyességem, Es vétkezni nem félek, Ha az Urnak ösvényit tudván, rontom törvényét, S azt a ki megholt érettem, Csak szám áldja nem életem?**“ Erre is a tiszteletes ur így szóla: „Azt sem használjuk!“ És így sem egyik, sem másik nem használtatik. Valóban úgy van, megtetszett, hogy még a kinek kellene az Ur igéjét vallani és igaznak, szentnek tartani, az oly sok nép előtt sőt még a szószékből is, mondják hivei, oly ellenszenvvel van, hogy azt csak semminek tartja. Továbbá még így beszélt: „Hol hallottak még oly ostoba kérészt, hogy a mit ő elültet, arra fejszét fogjon fel; nem azért ülteté! Nem gondolván meg, hogy a kertésznek mindig kezében az olló, fűrész balta és mindig vizsgálja fáit, van e valami terméktelen, ne árnyékozza a földet hiába stb. És most következik a legnagyobb piszkolódás. Voltam már, hála az Urnak, birák előtt, szolgabirák előtt, papok előtt, mind református, mind katolikus előtt, de még ilyen aljas beszédű emberrel nem találkoztam, ki még a maga hiveit is úgy bemocskolta ott, hogy nekem elég volt őt arra kérni, hogy ne tessék saját hiveit így becsteleníteni. De ő dühös lévén, kérte igazolványomat; mely ugyan nálam nem volt, mivel én már ott több év óta munkálkodom és nem történt soha olyan dolog. Most nevem kérdi, fölírja és azután a többi testvéreim nevét! Ekkor megragadja karomat és huzni akar ki az asztaltól. Én mondek; „Ugyan tiszteletes ur! ne tessék magát lealjasítani ilyen gazemberekkel és mindenféle tekergő csavargókkal és ne tessék a rendőrök hivatását elvenni, hanem tessék községi szolgálókat küldeni és a község előljáróját és mi engedelmesek leszünk nekik.“ De nem! Csak ő előtte menjünk az ő házához! Itt aztán nagy zaj

támadt, mert a háztulajdonosa és többen mondták, hogy nem mennek sehová. Mi nem engedjük, mi akarjuk tovább is hallgatni. És a kedves lelkész ur barátja is előállott káromló szavával: „Miért nem mennek a templomba, ez nem pap, ez nem templom!” Melyet a tiszteletes ur is erősített, hogy ez a bűnös ember háza stb. Csakhogy a káromkodó száját mindjárt befogták és kifelé vele. Már csak maga van a tiszteletes ur! De mégis hatalmas és botjával akar igazságot szolgáltatni, mert most azzal fenyegetődzik. Még a háztulajdonost igazítja ki sajátjából, követelődzik, hogy mi menjünk előtte. A sok nép azonban nem győzte már a sok csunya beszédeit hallgatni, minden csendesítés mellett is. Ugyan tiszteletes urnak, Malakiás próféta jóvendölése szerint bekének orcáját. Malak. 2. r. 3. vers. És már látván, hogy senki sincs pártján, még néhány rossz szavakkal illetett egyiket, másikat; egyiket csalónak, másikat adósának tartva, harmadikat pirostított pofájának gyalázzván! Én mondtam: „Kedves tiszteletes ur, tudomásom az, hogy ma urvaesorát vettek.” „Igen!” „Kérem és ezek, a kiket itt megyaláztott illetlen beszédeivel, szintén részesültek!” „Igen!” „És akkor azok nem voltak azok, a minek most lefestette?” „Óh, igen későn ismertem meg őket!” Hát a pásztor akkor se ismeri nyáját, mikor eteti? Én olyan tagoknak, a kik ilyen gyalázatos bűnökben élnek, nem adnék urvaesorát! Na de még néhányszor megfenyegetett setabotjával és még felhívott, hogy menjünk vele. Erre igaz én felvevém az enyémet és kértem több testvéreimet, hogy menjünk, de engem is csak leültettek, és mondták: „Innen sehová sem mennek, mi felelősek leszünk, itt benn, de kinn már nem.” És így megmaradánk. Tiszteletes ur pedig látván, hogy nem teljesül szándéka most, reggelre tette a halasztást. Én megígértem, hogy reggel kilenc órakor elmegyek, de arra is más határozat lett, mert még az asszonyok is előmbe álltak, hogy el ne menjek házához, mert ottan megver. Kutyáját is megnevezék, hogy milyen és hány szegényt és gyermeket ejtetett már vele kétségbe stb. Végre a tiszteletes ur felkiáltott: „Kinek az ujját haraptam el?” Erre a sok nép felkiáltott: „Mindnyájunkét, mindnyájunkat megbotránkozottat”, — csak egy szó hangzik: az enyémet nem! És ekkor még jó éjt sem kívánva a tiszteletes ur eltávozott, mi pedig hálát adtunk az Urnak. Még sok nép megmaradt velünk éjfélig, magyarul és románul beszéltünk az Ur igazságáról és kegyelmességéről. Végre barátaink és testvéreink eltávoztak, én meg maradtam másnapra is és még másnap is többen eljöttek és örvendeztünk a mi Megtartó Istenünkben. Még azt is vártam hogy jó-e valaki érettem, de nem jött senki. Ugy délután átmenek M.-Valkóra, hol testvéreinkkel hálát adtunk Istenünknek, hogy megdicsőítette szent nevét most is erőben gyermekei között, melyért áldassék, magasztaltassék örökké háromszor szent neve. *Kozma I.* (Folyt. köv.)

— **A kollégiumi pénztár költségvetése.** A kollégiumi gazdasági tanács a pénztári és számvevői hivatal javaslata alapján egybeállította s kinyomatta a kollégiumnak 1903/4. gazdasági évére a költségvetést, mely most mint tervezet jut a tavaszi egyházkerületi közgyűlés elé. A terjedelmes munkát 35 nagy oldalon az I—XIV. pénztári csoport költségvetését foglalja magában; a 35. 36. és 37. oldalon a közös tökekezelés, a tiszadadai és az Armós-alapítványi ingatlanok költségvetését tartalmazza; a 39-ik oldalon a pénztári csoportok költségvetésének végeredménye van egybeállítva, mely szerint a tanszéki és közszükségleti pénztár részére 10,644 k. 10 f. fedezeti többlet ígérkezik. Első tekintetre megnyugtató jelenségek kellene ezt nyilván-

nítanunk, ha nem tudnók, hogy ez a többlet úgy képződött, hogy csak az eddigi szokásos szükségletek kielégítésére szorított minden számítás. Száz meg száz égető szükség maradt továbbra is szükségnek, midőn az újabb idők követelményeinek teljesítésére anyagi erővel nem rendelkezünk. A költségvetés 102 pontban megindokolja mindazokat a tételeket, a melyek cím vagy összeg szerint az előző évi költségvetéssel, vagy zárszámadással szemben eltérést mutatnak. A fedezeti többlet egybefoglalva 91,082 k. 77 fillerre megy, a melynek nagy része tőkésítésre vár, mint a kiegészítésre váró alapok s az egyetemi pénztár fölöslege. A költségvetést a koll. pénztári hivatal az 1902. évi egyh. közgyűlés 27. sz. a. hozott határozata értelmében az egyh.-kerületi közgyűlés alkotó tagjaihoz az esperesi hivatalok közvetítésével szétküldte.

— **Böszörményi Lajos szalontai lelkész jubileuma** lelkészkedése 30-ik évében csendben minden nagyobb előkészület nélkül folyt le április 19-én és mint a „Szalontai lapok” írja meggyőződhetett kiki arról, hogy mindég közvetlenebb, meghatóbb amaz ünnepség, a mit nem mondva csináltak, hanem a mely magától csinálódik. Mi a magunk részéről elvi ellenzője vagyunk ugyan minden ilyen jubiláris ünneprendezéseknek, de ez nem gátol bennünket abban, hogy Böszörményi Lajosra Istennek minden áldását kérjük. Szeretetet lakozott és lakozik Böszörményi Lajos szívében, nem csoda hát, ha szeretetet vivott ki magának szalontai hívei körében. „Ad multos annos.”

— **Lelkészválasztás.** „A tiszta-kürti ev. reform. egyházban május 3-án folyt le a lelkészválasztás nagy érdeklődés mellett; Gaál Kálmán és Győry Lajos egyházmezei tanácsbírák vezetése alatt. Beadott 277 szavazat; ebből kettő érvénytelen lett. Bagdány János mezőtúri s. lelkész kapott 2 szavazatot; Bihari Lajos salánki lelkész 72-öt; Szász Gusztáv tiszta-szalóki lelkész 201-et. Így hát nagy többséggel Szász Gusztáv lett megválasztva tiszta-kürti lelkészül. Hisszük, hogy méltóképpen betölti azt az ürt, a mit elődje halála okozott. Az Isten segítse is erre!”

— **Kérelem.** Tisztelettel felkérjük mindazokat, a kiktől templomépítésünk javára kegyes adományokat kérelmező gyűjtő*iveink még vissza nem érkeztek, hogy azokat, az elszámolás céljából, még ha adományok nem érkeztek is azokra, visszaküldeni kegyeskedjenek. Gégény, (Szabolcs megye) 1903. május 3. *Vas Mihály* ev. ref. lelkész, *Mezős Gusztáv* ev. ref. főgondnok.

— **Jó tanács.** Mindazoknak, kik pázsitot akarnak létesíteni, ajánljuk, hogy szerezzék be Mauthner Ödön csász. és kir. udvari magkereskedéséből Budapesten a „Sétatéri” vagy a „Margitszigeti” fűmagkeveréket. Ezeket már 29 éve szállítja Mauthner Budapest és a Margitsziget oly bámulatra méltó és gyönyörű sétaterei részére.

Szerkesztői üzenet.

F. Gy. Nagyikinda. Szívesen kifogom adni, úgy, amint óhajtod.

T a r t a l o m j e g y z é k: A csökkenő százalék. Eröss Lajos. — Törvénytervezetünk. Sinka Lajos. — T a n ú g y: A kolozsvári tanári kör felterjesztése a gyakorlati tanárképzés ügyében. Dr. Imre Sándor. Kovács Dezső. — A f.-szabolcsi ev. ref. egyházmezei tanítótestületének memoranduma a képviselőházhoz. Vargha János. Lengyel József. László Gyula. — A zsinati törvénytervezet. S. Szabó József. — K ö z l e t ű n k: A nagyszalontai ev. ref. egyházmezei közgyűlése. Tudósító. — Véleményjavaslata Segesvári József esperesnek. S. J. — K ü l f ö l d: Az egyetemi presbyterianus szövetség. Csiky Lajos. — Nekrológ: Gaál Péter. S. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: ERÖSS LAJOS.

Pályásat.

Békés község iskolaszéke a város belterületén levő államilag segélyezett községi iskolánál megüresedett egy tanítónői s ezen kívül két tanyai tanítói állásra pályázatot hirdet. A tanítónői állás javadalmazását képezi 800 kor. fizetés és 200 kor. lakáspénz. A tanyai tanítói állások mindegyike 800 kor. fizetés, természetben megfelelő lakás és kerttel van díjazva. Felhívtnak mindazok, kik fentirt állások valamelyikét elnyerni óhajtják, hogy felszerelt pályázati kérvényüket f. évi Május hó 16-áig alulírott iskolaszéki elnök címére küldjék be.

Békés, 1903. máj. 2.

Dr. Igas Pál,
isk. széki elnök.

Pályásat.

A kisujszállási államilag segélyezett ev. ref. főgymnasium igazgató-tanácsa pályázatot hirdet a következő rendes tanszékekre:

1. a halálozás folytán megürült *természet-tan-mennyiségtani,*

2. egy *rajzoló-mértan-geometriai* tanszékre.

Pályázhatnak ev. ref. vallásu, a kijelölt tanszakokra képesített okleveles tanárok, vagy tanárjelöltek; a megválasztott okleveles tanárok az országos tanári nyugdíjintézetnek kötelezett tagjai lesznek.

A rendes tanárok fizetése 2400 kor. törzsfizetés, mely 3200 kor.-ig emelkedhetik és 400 kor. lakpénz a főgymnasium pénztárából havi részletekben előre kiszolgáltatva és 5 alkalommal 200—200 korona ötödéves korpótlék. A korpótlékba a másutt 10 éven belül rendes tanári minőségben eltöltött idő is beszámíttatik. A tanárjelöltek fizetése 1600 korona szintén előleges havi részletekben.

A természettan mennyiségtani tanszékre pályázók folyamodványaik a főgymnasium fenntartó testületéhez, a rajzoló-mértan-geometriai tanszékre pályázók pedig, mivel utóbbi tanszék állami kinevezés alá esik, a nagymélt. vallás és közokt. miniszter urhoz címezve f. évi június hó 15-ig alulírott elnökséghez küldjék be. E folyamodványaikban életkoruk, vallásuk, családi állapotuk, hadkötelezettségi viszonyaik, képesítésük, eddigi netaláni alkalmazásuk okmányokkal igazolandók.

Okleveles tanárok egy évi sikeres működés után állandósíttatnak. A megválasztottak hivatalukat f. évi szeptember 1-én tartoznak elfoglalni.

A rajz-mértan-geometriai tanszékre megválasztott tanár köteles a rajzoló mértant a meg-

felelő osztályokban és esetleg a számtant az I—II-ik osztályban tanítani.

A megválasztottak heti óraszámára nézve az egyházi törvények 469. §-a irányadó.

Kelt Kisujszálláson az ev. reform. főgymnasiumi igazgató-tanácsnak 1903. május 1-én tartott ülésében.

Gulyás Lajos,
ev. ref. lelkész, ig. tan.
elnök.

Pályásat.

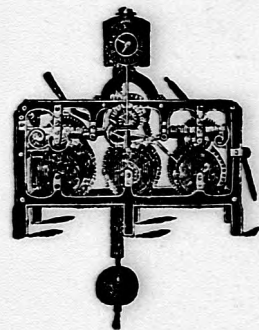
A hajduböszörményi ev. ref. főgymnasium igazgatótanácsa a VIII. osztály felállítására alkalmasával ez intézetnél ujonnan rendszeresített négy tanári tanszékre, u. m. egy magyar-német rendes, latin-görög rendes, egy mennyiségtan-termesztan rendes, és egy magyar-latin helyettes tanszékre pályázatot hirdet.

Javadalmazás: rendes tanárnak évi 2400 kor. törzsfizetés, 400 kor. lakbér, 200 kor. ötödéves korpótlék ötízben s kilátás arra, hogy az állami segély növekedésével fizetési fokozatba lép elő, vagy a kitiüntetett korpótléknál magasabb korpótlékban részesül. A megválasztott okleveles tanár egy évig ideiglenesen rendes tanárnak tekintetik rendes tanári illetményével, de állandósíttatása egy évi sikeres működés után történhetik. Nem okleveles tanár helyettes tanárnak választatik, évi javadalmazása 1600 kor. A fizetést évnegyedenként előre adja a gymn. pénztár.

Pályázhatnak ev. ref. tanárok és tanárjelöltek, kik szabályszerűen felszerelt kérvényüket, mellékelve: keresztlevelüket, végzett tanulmányaikat igazoló, eddigi szolgálati viszonyukat és védkötelezettségüket feltüntető bizonyítványukat folyó évi május 31-ig, a főgymn. igazgatótanácsához címezve alulírott elnökhöz adjak be.

Kelt a hajduböszörményi ev. ref. főgymn. igazgatótanácsának 1903. márc. 29. üléséből

Somossy Béla
főgondnok, elnök.

Toronyórák,

palota-, városházi-, gyári- és laktanya-
órák berendezését a legelőnyösebben
eszközli

Mayer Károly utóda

Müller János

első magy. óragyár gőzberendezéssel
Budapest, VII., Csömöri ut 50. sz.

Képes árjegyzék és költségvetések bérmentve.

Magyarország legrégebb harangöntődéje

Kis-Gejóczben (Ungmegye.)

Alapított 1795.

Nagyon sok ajánló levél és kitüntető irat.

Alulírott tudomására hozom a m. tisztelt olvasóközönségnek, hogy öntődémben mindenféle sulyu harangok készítését elvállalom a legolcsóbb ár és legkedvezőbb fizetési feltételek mellett.

Készítek teljesen összhangzó harangcsoportozatokat vagy egyes harangokat előre meghatározott hangnem szerint, felszerelve vert vagy öntött vaskoronákkal, melyek könnyű járatauk és a tornyot meg nem rázkódtatják. Készítek vasállványokat és régi harangokat újmodoru vaskoronákra átszerelnek. Minden munkámért a legmesszebb menő szavatosságot vállalom. Bármilyen okból nem tetsző harangot feltétlenül visszaveszek és minden költséget azonnal visszatérítek. Árjegyzékkel szívesen szolgálok.

Tisztelettel

baktai Egry Ferencz,
harangöntő.

Az 1901. évi makói ipar és gazdasági kiállításon a nagy diszoklevéllel kitüntetve.

Wegenstein C. L.

első délmagyarországi

orgona-építő műintézet

(gőzerőre berendezve)

Temesvárott.

Szállít kitünő legújabb rendszer szerint készített

pneumatikus

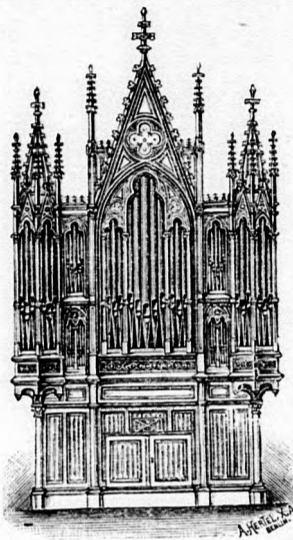
orgonákat

o bármily o

nagyságban

legolcsóbb árak

mellett.

Az 1896. évi kiállításon a nagy milleniumi éremmel kitüntetve

A tavaszi idény alkalmából

Ruháinkat

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

férfi fiu és gyermek ruha áruházában szerezzük be.

Legmegbízhatóbb bevásárlási forrás

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Alapított 1845-ben.